STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01948

OYF'N SHEYD-VEG

Peretz Hirschbein

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פּרץ הירשביין.

אויפ׳ן שייד־וועג.

אַ דראַמע אין דריי אַקטען.

פערלאַג „פּראָגרעס“.

וואַרשוי. ניו־יאָרק

תרע״א — 1911

Типографія Ф. Баумриттера, Красинская пл. № 6.
ВАРШАВА 1911 г.

פּערזאָנען:

מיכאַל העלמאַן	אַ קונסט־מאָלער.
דאָראַ העלמאַן	זײַן פרוי.
עמאַ יוליאַן טילע	זײערע קינדער.
ברוך שנײערמאַן	אַמאָליגער העלמאַנס אַ חבר פון אַקאַדעמיע.
פרידע	זײַן טאָכטער.

ערשטער אקט.

עמא : געוויס נאָך היינט, דו זאָלסט איהם אָבער ניט זאָגען, צוליעב וואָס מיר פערלאַנגען עס.

פרידע : נו, געוויס וועל איך איהם ניט זאָגען.

יוליאן : און דו מיינסט, ער וועט פאָלגען?

עמא : פרידע זאָל איהם גוט בעטען.

פרידע : ער וועט מיך געוויס פאָלגען. (א ווײלע בלײבען אלע שטעהן שווייגענדיג, ווי בעגײסטערט פון דער אידעע.)

יוליאן : וואָס נאָך זאָל מען אַהער ברענגען?

פרידע : מיר דוכט, אַז אַלץ איז שוין אין דעם צימער פאַרהאַנען.

עמא : (אומעטיג) אַלץ איז שוין פאַרהאַנען... ווען אונזער פאָטער וואָלט וועלען צו אונז אַהער אַרײַנקומען...

פרידע : קומט ער גאָר ניט אַרײַן צו אײַך?

עמא : גאַנץ זעלטען.

יוליאן : איך וועל איהם בעטען, ער זאָל צו אונז אין געסט קומען, ווען מיר וועלען דאָס צימער בעגײַען.

פרידע : דאָס וואָלט זעהר שען זײַן.

עמא : די מוטער וועט אַ רעדע האַלטען, און מיר וועלען זי הויך, הויך אויפהויבען ביז צום זונענאויפגאַנג.

יוליאן : ווען דאָס בילד וועט שוין פאַרטיג זײַן און אויפ'ן וואַנד הענגען.

עמא : ביז צום זונענאויפגאַנג וועלען מיר זי הויבען. — אַלץ ווענדט זיך דאָך אָן אונז; אויב מיר וועלען נאָר שטאַרק פערלאַנגען. — וואָס ניט, פרידע?

פרידע : געוויס, אַלץ ווענדט זיך אָן אונז.

עמא : איצט וועלען מיר אַלע אינאײנעם אויסרופען, ווי אונזער צימער וועט הייסען, אָבער ניט הויך, מען זאָל ניט הערען אין יענע צימערן — נו, דער יוגענדזאַל!

אלע : דער יוגענדזאַל! דער יוגענדזאַל!

עמא : איצט וועל איך געהן נאָך עפּיס פאַר אונזער יונגענדזאַל אויסזוכען (געהט אַרויס)

פרידע : האָסט געמערקט, ווי שען דיין שוועסטער איז ?

יוליאן : (שווייגט)

פרידע : האָסט געזעהן ?

יוליאן : איך האָב געקוקט, ווי שען פרידע איז.

פרידע : און איך האָב געקוקט אויף אייך ביידען. (פערשעמט) אויפ'ן ברודער און אויף דער שוועסטער און איך האָב אייך ביידען געזעהן. (ביידע שווייגען).

יוליאן : וועלען מיר אויך געהן עפּיס אויסגעפינען פאַר אונזער צימער?

פרידע : ווילסט, איך זאָל דעם פאָטער מיינעם בעטען, ער זאָל אין דעם בילד פון זונענאויפגאַנג דיין געשטאַלט אָבּ-שפּיגלען ?

יוליאן : איך וועל איהם בעטען, ער זאָל דיך קאָפּירען; עמאַ וועט עס אויך פון איהם פערלאַנגען.

פרידע : דיך און עמען; עמאַ וועט זיין דאָס מאָרגען-ליכט.

יוליאן : (קוקט איהר מיט ליעבע אין די אויגען גלייך) און דו, ביי אונז וועסטו שוין בלייבען ? דאָ מיט אונז אינאיינעם וואַקסען ? עמאַ איז אַלט זעכצעהן יאָהר, איך פופצעהן און טילע עלף יאָהר — אָ, ווי לאַנג מיר וועלען נאָך אינאיינעם וואַקסען !

פרידע : און אייער מוטער וועל איך אויך מוטער רופען. איך וועל עס אַזוי אויסרעדען קינדיש, ווי די קליינע טילע. (שווייגען ביידע)

יוליאן : דו געדענקסט גאָר ניט דיין מוטער ?

פרידע : ניין, איך געדענק זי ניט.

יוליאן : דיין פּאַפּאַ האָט דיר קיינמאָל וועגען איהר ניט דער-צעהלט ?

פרידע : ער דערצעהלט מיר וועגען איהר קיינמאל גארנישט און איך אליין וויל איהם קיינמאל וועגען דעם ניט פרעגען.

יוליאן : פארוואס?

פרידע : אזוי, איך קען איהם קיינמאל וועגען איהר ניט דערמאה־נען. ער קען נאך טרויעריגער ווערען. ווען ער זאל וועלען, וואלט ער דאך מיר אליין דערצעהלט.

יוליאן : און צווישען די בילדער וואס הענגען ביי איהם אין אר־בייט־צימער?

פרידע : איך זוך זי שטענדיג צווישען זיינע בילדער, איך וויל זי דערקענען.

יוליאן : איך וואלט זי שוין דערקענט. ווען איך וואלט קיינמאל מיין מוטער ניט געזעהן און מען וואלט מיר ווייזען א גאנצע אויסשטעלונג פון פארטרעטען, פרויען־פארטרעטען, און הייסען מיר צווישען זיי מיין מוטער דערקענען — וואלט איך זי גלייך דערקענט.

פרידע : ווייל דיין שוועסטער, עמא, איז אין איהר געראטען.

יוליאן : ניין; ווייל קיין אנדערע מוטער אויסער מיינער וואלט איך מיר קיינמאל אין מיין געדאנק ניט געקענט פאר־שטעלען.

פרידע : צווישען מיין פאטערס בילדער, אפילו צווישען זיינע לאנדשאפטען, זענען זעהר פיעל בילדער פארהאן מיט פרויענגעשטאלטען. — א גרויסער לאנדשאפט — און אנ'־איין־איינציגע פרויענגעשטאלט; און די פרויען זענען זעהר עהנליך איינע צו דער צווייטער.

יוליאן : (ווי א סוד איהר איינרוימענדיג) דאס איז דיין מוטער.

פרידע : מיינסט אזוי?

יוליאן : וועסט עמען פרעגען, וועט זי דיר אויך דאס אייגענע זאגען.

פרידע : איין בילד שטעלט פאר א גרויסען וואלד. פון וואלד

געהט ארויס, שטיל, ווי פער'גנב'ענדיג זיך, א פרוי-ענגעשטאלט. זי בלייבט שטעהן ביים ראנד פון וואלד און קוקט זיך אום פארשענדיג וואוהין צו געהן. און דאס לעצטע בילד זיינס, נאך ניט פערענדיגט אינגאנצען, שטעלט פאר א פארנאכט; די זון לאזט זיך אראב, ס'בעווייזט זיך א וועג, וועלכער ווייטער א ביסל צו-טיילט ער זיך אויף צוויי בעזונדערע וועגען. און אויפ'ן שיידוועג זיצט א יונגע פרוי און קוקט נאך אזוי אנגע-שטרענגט און טרויעריג, ווי א יונג קינד געהט אוועק אויף איינעם פון די צוויי וועגען. איהר פנים דריקט אויס גרויסע שמערצען, גלייך ווי זי וואלט זיין א מוטער און זי קוקט עס נאך איהר איין און איינציג קינד, וואס געהט אוועק פון איהר.

יוליאן: און די געשטאלטען זענען ענליך איינס צום אנדערן?

פרידע: זעהר ענליך; די מוטער איבערהויפט. ביים לעצטען בילד ארבייט ער שוין א לאנגע צייט. פון אנהויב איז עס אלץ פארגעקומען ביים זונענאויפגאנג; ס'האט נאך דער מארגענשטערן געלויכטען, און איצטער קומט עס שוין אלץ פאר ביים זונענאונטערגאנג.

יוליאן: און ס'איז שוין פינסטער ארום?

פרידע: ווי ס'וואלט זיך, אויף דעם אנדערן זייט הימעל, אויף א רעגען קלייבען. דאס האב איך שוין נעבען מיין פא-טערס ארבייט געלערנט; איך קוק אויף די ביימער וואכ-אויפ'ן לייוועגד, — אזוי רוהיג זענען זיי, גאר שטיל — און עס שפירט זיך, אז באלד וועט א שטורם אויס-ברעכען.

יוליאן: און דו פרעגסט ביי איהם קיינמאל ניט?

פרידע: ווען ער שטעהט ביי דער ארבייט, האב איך מורא פאר איהם. — דיין פאטער איז דען ניט אזוי?

יוליאן: (פערקלערט; ענטפערט ניט).

פרידע : דו פער'גנב'עסט זיך אמאל הינטער זיינע פלייצעס, ווען ער ארבייט ?

יוליאן : ס'איז מיר מיט אמאל אומעטיג געווארען.

פרידע : קום וועלען מיר געהן אויפזוכען עמען.

יוליאן : (ווי ער וואלט זיך אן עפעס דערמאהנען) איך וואלט צווישען די בילדער מיין מוטער דערקענט.

פרידע : (זי דערנעהנטערט זיך צו איהם; זי נעהמט זיין האנד און דריקט צו איהר הארצען, רעדט געהיימניספאל) ווייסט עס, יוליאן? פון וואלד געהט שטיל די פרוי ארויס, ווייסט, ווער דאס איז? מיין מוטער!.. זי שטעהט זיך ביים ראנד וואלד און קוקט אויף אלע זייטען און זוכט — דאס זוכט זי עס מיך, איהר פערלוירענעס קינד. וואס זאגסטו, יוליאן? מיר זוכט זי עס... (ביידע שווייגען)

עמא : (קומט ארײן).

פרידע : (ווארפט זיך עמען אויפ'ן האלז) עמא, מיין שוועסטער! מיין שוועסטער... (פערבארגט איהר קאפ אויף עמאס אקסעל).

עמא : די מאמא רעדט איצט מיט מיין פאטער, פרידע.

פרידע : (ניט אויפהויבענדיג דעם קאפ) ווי זעהט ער איצט אויס, דער פאפא מיינער? ער מוז געוויס בלאס זיין. האסט נאך קיינמאל מיט מיין פאטער ניט גערעדט אזוי... האסט נאך קיינמאל ניט... א, ווען איך וואלט מיר קענען אזוי שטיל זיך צו איהם אין הארצען אריינשלייכען...

יוליאן : ער ליעבט דיך דאך אזוי שטארק.

פרידע : דעריבער דערצעהלט ער מיר פון קיין זאך ניט. ער דערצעהלט מיר ניט פון דעם, וואס ער טראגט טיעף ביי זיך אין הארצען.

יוליאן : מיר דוכט, אז מען געהט אהער.

פרידע : קומט לאמיר איצט פון דאנען ארויסגעהן. (געהען אלע אב רעכטס).

מיכאל העלמאַן (קומט אַרײַן, ער פֿירט בײַם האַנד טילען).

טילע : זעהסט, ווי שען בײַ אונז איז דאָ?

מיכאל : געבען דער מוטער איז דאָך דיר פֿיעל בעסער צו זײַן.

טילע : איך וויל געבען דיר אויך זײַן. בײַם פּאַפּאַ אויף די הענד איז זעהר גוט צו זיצען. און דו געהסט אוועק פֿון מיר.

מיכאל : די מוטער אָבער האָט דאָך דיך ליעב.

טילע : דו האָסט מיך אויך ליעב.

מיכאל : פֿון וואַנען ווײסטו עס? די מוטער האָט דיר געהייסען אַזוי זאָגען?

טילע : איך אַליין פֿערשטעה. איך וויל, אַז דײַן מיר זאָל זײַן שטענדיג אָפֿען; איך זאָל דיך שטענדיג קענען זעהן...

מיכאל : ווילסט מיך זעהן...

טילע : פֿרײדע געהט שטענדיג מיט איהר פּאַפּאַ, ער פֿיהרט זי בײַם האַנד (זי בעמערקט דעם פּאָרטרעט אויפ'ן טיש) דאָס ביסטו, פּאַפּאַ?

מיכאל : איך? מײַן פּאָרטרעט...

טילע : דאָס ביסטו?

מיכאל : ווי קומט ער אַהער? די מוטער זיצט דאָ אַמאָל? (ער קוקט זיך צו לאַנג צום בילד) מײַן יוגענד... איך דערקען זי ווי אין אַן'אַלטען פֿערבאָרגענעם שפּיגעל... נאָך דער אַמאָליגער שטריך — די האַנד איז פֿעסטער געווען, זיכערער. (קוקט צום בילד, ווי ער וואָלט זיך פֿערטיעפֿען אין אַלטע זכרונות) דער אונצופֿרידענער קנייטש אין ווינקעל, געבען די ליפּען, — געווען און אַזוי שוין פֿערבליבען. ווייסט נישט, טילע, פֿון וואַנען דער פּאָרטרעט האָט זיך דאָ איצט גענומען? די מוטער האָט איהם אַהער געבראַכט?

טילע : כ'וויל דיר גאָרנישט זאָגען.

מיכאל : די מוטער האָט עס דיר געהייסען אַזוי ענטפֿערן?

טילע : איך ווייס, ווער ס'האָט דאָס בילד אַהער געבראַכט.

מיכאל: איך האָב דיך ליעב, מיין קינד.

מילע: און אז איך וועל דיך רופען — פאָטער! וועסטו זיך אומקוקען?

מיכאל: (שווייגט)

מילע: (גלעט זיין האַנד) איך וועל עס דיר קיינמאָל ניט דערצעה־לען, וואס איך ווייס. דו הערסט — קיינמאָל ניט, קיינ־מאָל ניט.

מיכאל: זאָג מיר, קינד מיינס, ווער האָט דאָס בילד אהער געבראַכט? ס׳איז דאָך געווען ערגעץ אויפ׳ן בוידעם פער־וואָרפען. ווער וויל עס איצטער דאָס דאָזיגע בילד אויפ׳ן וואַנד אויפהענגען? די מוטער?

מילע: ניין, דו ווייסט ניט, דו ווייסט גאָרנישט... איך ליעג אמאָל אַ גאַנצע נאַכט אויף מיין געלעגער מיט אָפענע אויגען און איך קען ניט שלאָפען.

מיכאל: (פערוואונדערט) וואָרום דען?

מילע: ס׳איז מיר אומעטיג און איך בענק אזוי, פּאַפּאַ...

מיכאל: וואוהין, קינד מיינס?

מילע: איך בענק צו דיר אזוי שטאַרק! אזוי שטאַרק ווי די מאַמאַ בענקט איך. איך וויל, דו זאָלסט מיר זאָגען: „קינד מיינס, ליעב האָב איך דיך, ליעב האָב איך דיך” — אזוי ווי די מאַמאַ זאָגט מיר שטענדיג... און אז זי זאָגט עס מיר, זענען איהרע אויגען פול מיט טרעה־רען, און איך פערשטעה פאַרוואָס דאָס איז.

מיכאל: נאָר צו דיר אַליין איז זי אזוי?

מילע: ניין, צו אונז אַלעמען. זי זעצט זיך אמאָל אַנידער אויפ׳ן טעפּיך, אויף דער ערד און מיר אַלע אַרום איהר. זי קושט אונז, זי האַלזט אונז, — „קינדערליך מיינע ליעב־בע, קינדערליך מיינע ליעבע” — זאָגט זי צו אונז.

מיכאל: (ווי צו זיך) ווי גליקליך איז די מוטער!

טילע: (קוקט איהם פאַרשעמד גלײַך אין די אויגען) זאָג מיר, פּאָטער, נאָך עפּעס, וועל איך דיר דערצעהלען...

מיכאל: וואָס קען איך דיר זאָגען? אײַער מוטער האָט פּאַר אײַך אַלעמען אַזוי פיעל ליעבע ווערטער, — און איך האָב זײַ ניט; מיר פעהלען זײַ.

טילע: און אַז די מאַמאַ שטעהט אַמאָל הינטער דײַן טיר — ווייסטו אויך ניט.

מיכאל: (פערוואונדערט) ווער שטעהט הינטער מײַן טיר?

טילע: די מאַמאַ שטעהט בײַ דיר הינטערן טיר.

מיכאל: ווער האָט עס דיר געזאָגט?

טילע: אַמאָל בײַנאַכט האָב איך ניט געקענט שלאָפען. אַ גאַנצע נאַכט בין איך אַזוי געלעגען מיט אָפענע אויגען. איך האָב געוואָלט דיך זעהן, האָב איך מיר אַזוי שטיל פון בעט אַרײַנגעשלײַכט, קײנער זאָל ניט הערען, און שטיל בין איך פון מײַן צימער אַרויסגעגאַנגען און דורך דעם זאַל האָב איך געוואָלט דורכגעהן און אין דײַן טיר אַנקלאַפּען. איך בין אַזוי שטיל, אויף די שפּיץ פינגער געגאַנגען און כ'האָב דערזעהן, ווי זי איז געשטאַנען אײַנ־געצען צום טיר צוגעטוליעט. לאַנג איז זי געשטאַנען — זעהר לאַנג...

מיכאל (ער לאָזט זיך אַראָב אויף אַ שטוהל, בלאַס): אַך, ווי קײנער ווייסט ניט, וואו זײַן וועג הויבט זיך אָן, ווי קײנער ווייסט ניט, וואו זײַן וועג לאָזט זיך אויס...

טילע (קושט איהם אויפ'ן שטערן): פּאַפּאַ...

מיכאל (מיט וועהטאָג): דאָרט, וואוהין פיהרט מיך מײַן וועג און וואוהין פיהרט דיך דײַן וועג?

טילע: נאָך וואָס האָב איך עס בעדאַרפט דיר דערצעהלען...

מיכאל: נײן, נײן מײַן קינד! ווײַטער זאָלסטו מיר ניט דער־צעהלען, ווײַטער קײן זאַך ניט, קײן וואָרט נישט.

טילע: נײן, איך וועל דיר ניט דערצעהלען (גלעט איהם), ווי

ליעב איך האָב דיך, פּאַפּאַ!... איך וויל, דו זאָלסט אויך אַמאָל זיצען מיט אונז, רעדען מיט אונז.

מיכאל (פּלוצלונג): הער, מיין קינד, וואָס דו זאָלסט דער מוטער זאָגען...

מילע: אַלץ וועל איך זאָגען.

מיכאל (ער דריקט זי צו זיך).

מילע: איך וועל איהר דערצעהלען, אַז דו ביסט מיט מיר היינט דאָ געוועזען, און דו האָסט מיך אָט אַזוי אַרומגענומען. אָט אַזוי. און איך וועל איהר דערצעהלען...

מיכאל (צושטרייט): זאָלסט איהר זאָגען...

מילע: כ'וועל איהר דערצעהלען, אַז דו האָסט מיך אָט אַזוי אַרומגענומען און האָסט צו מיר געזאָגט: „מיין ליעב קינד, מיין ליעב קינד".

מיכאל (אויטאָמאַטיש): מיין ליעב קינד, מיין ליעב קינד.

מילע: און אַז דו ביסט אומגעגאַנגען אין אַלע צימערן און האָסט גערופען: „וואו זענט איהר מיינע קינדער?.. וואו זענט איהר מיינע קינדער?.."

מיכאל: וואו זענט איהר מיינע קינדער?.. וואו זענט איהר מיי־נע קינדער?...

מילע: (קושט איהם אויפ'ן שטערן) און דער מוטער וועל איך זאָ־גען...

מיכאל (ווי פון אַ חלום ערוואַכט): ווי פערשיידען זענען די וועגען פון יעדען איינציגען מענשען! ווי פערשיידען זענען די הערצער אפילו ביי פאָטער און מוטער! צו וואָס קען עס אַלץ פיהרען?

מילע: פאַרוואָס ביסטו, פּאַפּאַ, אַזוי אומעטיג געוואָרען? בין איך דען שולדיג? אַז איך ליעב דיך אַזוי שטאַרק און די מאַמאַ...

מיכאל (ער בעפרייט זיך פלוצלונג פון איהר, געהט אָב רעכטס רעדענדיג;

אַך, די מאַמאַ, די מאַמאַ...

טילע (בלײַבט אַלײן זיצן. איהר געזיכט דריקט אויס, ניט אַזוי וואונדער — ווי קינדערשע נאַאיוועבעלײדיגונג.)

דאָרא און ברוך שנייערזאָן (קומען אָן פון דער טיר לינקס).

דאָרא: דו זיצט דאָ גאָר אַלײן, טילע?

טילע: (גאָרניט ענטפערנדיג, וואַרפט זיך דער מוטער אויפ'ן האַלז, פערבאָרגט דאָס געזיכט).

ברוך: ווי קומט עס צו דיר, טילע? פיעסטעסט זיך נאָך גאָר?

דאָרא: (קושט טילען:) מײַן יונגסטע און מײַן שענסטע קינד; ס'בעט זיך נאָך צו דער מאַמען אויפ'ן האַנד. נו, דערצעהל מיר וואָס איז דאָ פאָרגעקומען? האָט דיך ווער בעלײדיגט? האָבען דיך די קינדער אַלײן געלאָזען?

טילע: (מיט אַ פערוויינטער שטימע): איך בין אַלײן אַוועקגעגאַנגען.

דאָרא: ווײנסט גאָר? עמיצער האָט דיך בעלײדיגט?

ברוך: אפשר ביסטו פון פרידען אַנטלאָפען?

דאָרא: דערצעהל מיר, וואָס איז געשעהן אַזוינס, מײַן קינד?

טילע: איך וועל קײנמאָל, קײנמאָל קײנעם ניט דערצעהלען.
(זי לויפט אַרויס פון צימער. דאָרא און ברוך בלײַבען ביידע פערוואונדערט).

ברוך: ס'איז נאָך גאָר יונג און דאָס פערשטעהט שוין סודות צו בעהאַלטען.

דאָרא: בײַ מיר טראָגען אַלע קינדער אין האַרצען סודות פערבאָרגען, אַנדערש האָט עס שוין גאָר ניט געקענט זײַן. אַזוי האָט זיך דאָס לעבען בײַ מיר אין שטוב אויפגעלעגט.

ברוך: בײַ היינטיגע צײַטען ווערט אַ קינד געבוירען און מיט איהם ווערען סודות געבוירען, וועלכע וואַקסען אין זײַן האַרצען, יעדערער מיט זײַנע אײגענע סודות... די סודות וואַקסען מיט זײ אינאײנעם, און שפּעטער מאַכען זײ דאָס לעבען אומגליקליך.

דאָרא : ניט שטענדיג איז עס אַזוי, מיין פריינד. נאָר ביי מיר אין הויז איז עס אַ גאַנץ נאַטירליכע ערשיינונג. בין איך דען אַליין ניט קיין לעבעדיגע רעטעניש פאַר מיינע איי=גענע קינדער?.. און ציִ איז דען ניט זייער פאָטער פאַר זיי, פאַר זיינע אייגענע קינדער, קיין רעטעניש? אפשר האָבען זיי שוין אָנגעהויבען אַליין צו פערשטעהן... אָבער ווען זיי זענען נאָך קליינע קינדער געווען, פלעגען זיי שטענדיג קוקען אויף מיר מיט פערוואונדערטע אויגען... און די דאָזיגע קינדערשע, אונשולדיגע אָפענע אויגען האָבען מיר קיין רוה נישט געגעבען. זיי האָבען ביי מיר שטענדיג ווי עפּיס געפרעגט; האָבען פערלאַנגט, איך זאָל זיי פון עפּיס דערצעהלען... האָט איהר דאָך איצטער אַליין געזעהן, איך האָב קיין ווערטער נישט אויסצודריקען דאָס געפיהל, כ'מיין דאָס, וואָס דאָס יונגסטע פון מיינע קינדער לעבט איבער אין דער שטיל. איך האָב נאָר לפנים וועגען ביי איהר געפרעגט, אויב עמיצער האָט זי בעליידיגט. מיינע קינדער בעליידיגען נישט איינער דעם אַנדערען. עפּיס אַנדערש איז דאָ פאָרגעקו=מען, וואָס איך פיהל און פערשטעה — און קען עס נישט איבערפרעגען. איהר בעדאַרפט וויסען, מיין פריינד, אַז אויב קינדער אין איין הויז בעדאַרפען בלאָנדזשען צווי=שען צוויי בעזונדערע וועלטען — דאָס האַרץ, דאָס קינ=דערשע האַרץ, מוז דעמאָלט צוריסען ווערען.

ברוך : אַזוי, מיין פריינד, וואַקסט די יוגענד, און מיט איהר אינאיינעם וואַקסט דער עלענד.

דאָרא : אַך, דער דאָזיגער געדאַנק, ווי שרעקט ער מיך! ווי ער פערפאָלגט מיך אין דער שטיל.

ברוך : קענט איהר דען וויסען, וואָס ער לעבט איבער דאָרט אַליין פאַר זיך?...

דאָרא : וואָס מיכאַל לעבט איבער, ווייס איך גאַנץ גוט. און ווען איך געה פאַרביי נעבען די טירען פון זיין אַרבייטס=צי=מער, די טירען זענען פערמאַכט, פעסט פערשלאָסען;

טעג, וואָכען, חדשים — יאָהרען גאַנצע געהען פאַרביי און מיר געהען אום נעבען די פערשלאָסענע טירען פון'ם פאָטערס... אָ, קינדער פיהלען עס. קינדער שווייגען — און ווייסען עס.

ברוך : ענדליך וועלען זיך די טירען זיינע עפענען.

דאָרא : יאָ, איך וויל גלויבען. קענט איהר מיר אָבער, מיין פריינד, זאָגען, מיט וואָס פאַר אַ ווערטער וועט ער דעמאָלט צו אונז אַרויסקומען? וואָס פאַר אַ גרוס וועט ער דעמאָלט אונז פון דאָרט ברענגען. ביז איצט בעגעגען איך אַלץ שטומע בליקען — שטומע, שטומע...

ברוך : (זיצט שווייגענדיג, דער קאָפּ אַראָבגעלאָזען).

דאָרא : נו, וואָס שווייגט איהר, הער שנייערזאָן?

ברוך : ניטאָ, מיין פריינד, קיין ענטפער אויף אַזעלכע ווערטער.

דאָרא : איהר זענט דאָך מיט איהם אין איין עלטער?

ברוך : מיט איהם צוזאַמען די שענסטע טעג פון מיין יוגענד דורכגעמאַכט.

דאָרא : און מיט איהם די ערשטע טריט אין לעבען געמאַכט. צו מיר איז ער שוין אַ פאַרטיגער מענש געקומען. דאַן האָבען נאָך זיינע עלטערן געלעבט. — ווי גאַאיזו און גוט זיי זענען געוועזן.

ברוך : איך האָב זיי געקענט; ווי לעבעדיגע שטעהען זיי פאַר מיינע אויגען.

דאָרא : דאָס גרויסע פערמעגען וואָס זיי האָבען פאַר אונז איבערגעלאָזט — נאָר מיט אַ גרינג האַרץ האָבען זיי עס געטאָן. זיי האָבען געמיינט, אַז ביי זיי אין הויז זאָל זיך ווייטער וואַקסען דער אַלטער פערפלאַנצטער בוים... גרויסע, פעסטע צווייגען, און די צווייגען זאָלען זיך נאָהנט צום שטאַם האַלטען... עלטערן — און האָבען נישט געשפּירט ווי ווייט זייער קינד איז שוין דעמאָלט ווייט פון זיי געהאַט אַוועקגעגאַנגען. מיר האָבען זיך ביי-

דע דעמאָלט אויפ'ן שייד=וועג געטראָפען — מיט גאַנץ פערשיידענע וועגען זענען מיר ביידע איינס צום אנדע־רען געקומען און אויפ'ן שייד=וועג זיך געטראָפען, און ביידע האָבען מיר געמיינט, אַז ווייטער וועט שוין אונזער וועג איינער זיין, איינאיינעם ציהען — אָבער, ווי עס שיינט, האָבען זיך אונזערע וועגען ווידער צוטיילט...

ברוך : אויפ'ן שייד=וועג וועט איהר זיך נאָך ווען עס איז נאָכאַ־מאָל בעגעגענען, אין דעם, דאָראַ, בעשטעהט אונזער לעבענס=טראַגעדיע, וואָס מיר אַלע ווען מיר בעגעגנען זיך אַמאָל, איז עס בלויז אויפ'ן שייד=וועג.

דאָרא : דער וועג מיינער האָט זיך שפּעטער ווי פערנעבעלט; נאָר ניט לאַנג האָט עס געדויערט. — די געפיהלען פון אַ מוטער זענען גאַנץ אַנדערע: בין איך נאָר אַ מו־טער געוואָרען, האָט זיך פאַר מיר מיין פערנעבעלטער וועג ווידער אויסגעלייטערט. איך בין אַ מוטער און ביים האַנד בעדאַרף איך אין לעבען די יוגענד אַרויספיהרען.

ברוך : ניט אַזוי לייכט איז עס צו בעווייזען דער יוגענד איהר וועג.

דאָרא : איך ווייס עס גאַנץ גוט. די יוגענד האָט זיך איהר איי־גענעם וועג, און די מוטער מוז די יוגענד אין איהר אייגענעם ערוואָרבענעם וועג פיהרען. און ווי שווער עס זאָל איהר ניט זיין, און ווי עס זאָל איהר ניט וועה טאָן — דאָך בעדאַרף זי אָן אַלץ און אָן זיך פערגעסען, די מוטער בעדאַרף וויסען, אַז זי עקזיסטירט צוליעב דער יוגענד. אָ, זעהר אָפט מוז איך מיך אַליין אין אַ קליין קינד פערוואַנדלען.

ברוך : יאָ, דעריבער רייסט זיך אַזוי מיין קינד צו אייער הויז... אַ האַרץ פון אַ פאָטער שפּירט גאַנץ אַנדערש. פיליכט זענען די געפיהלען די נויטיגע ביים פאָטער אין האַרצען פאַרהאַנען פאַר זיינע קינדער — אָבער די מוטערליכע ווערטער פעהלען איהם. דאָס האָט מיין קינד געפעהלט, און איך האָב עס איהר ניט געקענט געבען... אין

מײַנע יונגערע יאָהרען האָב איך געמײנט, מיר װעט עס געלינגען מיט'ן פּינזעל צו שאַפען. זי איז געשטאָרבען, װען פרידע האָט נאָך דאָס װאָרט מאַמאַ ניט געקענט אַרויסזאָגען, זי האָט זיך צו דעם דאָזיגען הײליגען װאָרט ניט געקענט צוגעװעהנען, איך האָב עס אין דעם פּנים פון מײַן קינד געמערקט. איך האָב געזעהן, װי איהרע ליפּען ציהען זיך צוזאַמען, װי זײ װאָלטען „מאַ־מאַ" געװאָלט אַרויסזאָגען — און דאָס װאָרט איז קײנמאָל ניט אַרויסגעזאָגט געװאָרען... און נאַריש איז געװעזען, װען איך האָב עס געװאָלט מיט מײַן פּינזעל אויפ'ן טוך לעבעדיג? לײַװענד בעשאַפען.

דאָרא: און פרידע מערקט עס ניט בײַ אײַער אַרבײַט?

ברוך: איך קען עס אײַך אויף בעשטימט ניט זאָגען. בעזונדערס צו אײן בילד ציהט זי זיך. דאָס בילד איז שוין לאַנג בײַ מיר אָנגעהויבען, נאָר נאָך ניט פערענדיגט.

דאָרא: האָט עס עפּיס אַ צוזאַמענהאַנג מיט דער מוטער?

ברוך: זעהר פיעל. אַלץ, װאָס כ'האָב געשאַפען, האָט מיט דעם אַ צוזאַמענהאַנג. אין אַלץ, װאָס איך האָב געשאַפען, ליעגט אַ פונק, אַ שטראַהל פון דעם דאָזיגען געדאַנק... אָבער בלויז פונקען, שפּליטערן — און עטװאָס גאַנצעס צו בעשאַפען, איז מיר ניט געלונגען... נאָר געװיס, איצטער, מײַן פרײַנד, איז שוין אַלץ פאַרבײַ.

דאָרא: מײנט איהר?

ברוך: איצטער ציטערט שוין דער פּינזעל אין האַנד. — װײסט איהר, װאָס עס בעדײַט? װאָס אין דעם איז פערבאָרגען? (ער רעדט שטיל װי אַ סוד אײַנרוימענדיג) איך געה אום אַלײן בײַנאַכט איבער מײַנע צימערן, צװישען מײַנע ניט־פערענדיגטע שעפּפונגען — װי קין, װעלכען גאָט אַלײן האָט פערשאָלטען.

(בײדע שװײגען אַ צײַט)

דאָרא: און וואָס וועט ווײַטער זײַן?

ברוך: וואָס וועט ווײַטער זײַן... (גייט אום אויף און אָב) איך קלער די גאַנצע צײַט, וואָס טילע איז דאָ אַלײן געזעסען און געוויינט.

דאָרא: און איך אויך דאָס אײגענע.

ברוך: וואָס קען מען דען דערבײַ אַנדערש ווירקען?

דאָרא: (שמערצליך) פאַרוואָס ווײסט ער ניט פון דעם? אפשר, ווען ער זאָל וויסען.

ברוך: פאַרוואָס זאָל ער ניט וויסען?.. ער איז גאַנץ זיכער, אַז די קינדער האָבען, ווער ס׳זאָל פאַר זיי זאָרגען; ווער עס זאָל איבער זיי וואַכען. און אין דער ווירקליכקײַט איז דאָך אַזוי...

דאָרא: אפשר...

ברוך: אין דער גאַנצער אַקאַדעמיע בין איך געווען דער אײנציגער, צו וועמען ער איז געווען אַזוי שטאַרק צוגעבונדען.

דאָרא: און איצטער אַזוי דערווײַטערט אײנער פון אַנדערן.

ברוך: איהר האָט אַ טעות, דאָרא. מיר זענען אפשר איצטער נאָך נעהנטער אײנער צום אַנדערן. מעגליך, אַז מיכאַל ווייסט עס נאָך ניט, נאָר דאָך איז עס שוין געשעהן.

דאָרא: (אונרוהיג) וואָס מײנט איהר מיט דעם?

ברוך: אַך, דאָראַ העלמאַן, ווי זאָל איך מײַנע פערציג יאָהר מיט׳ן ווינד צוזײַהען! און דער אָפּטער גאַסט, וואָס איך בין די לעצטע צײַט אַזוי געוואָרען אין אײַער הויז, וואָס בעדײַט עס? זאָגט מיר, וואָס טהו איך איצטער אין אײַער הויז? וואָס בלאָנדזשע איך אום אין אײַערע צימערן?

דאָרא: (ניט פערשטעהענדיג) האָט וואָס מיכאַל מיט אײַך גערעדט?

ברוך: איך האָב שוין מיט העלמאַנען לאַנג ניט גערעדט. כ׳האָב איהם שוין, דאַכט מיר, אַ חדשים דרײַ ניט געזעהן.

דאָרא : קען איך דען וויסען, וואָס מיט אייך קומט איצטער פאָר, ווען איך ווייס ניט אפילו, וואָס מיט מיכאַל'ן איז.

בּרוך : דאָס איז גאָר איינפאַך: צווישען אייך מיט העלמאַנען האָט זיך אויסגעבּילדעט אַ געדיכטער וואָלקען, און חאָטש איהר וואוינט בּיידע אין איין הויז, דאָך זעהט איהר ניט איינער דעם צווייטען.

דאָרא : דאָס ווייס איך.

בּרוך : האָט דער מענש די גאַנצע ערד אונטער זיינע פיס; די לויטערע הימלען ציהען זיך איבּער זיין קאָפּ און דער שליסעל צו דער אייבּיגקייט וואַלגערט זיך פאַר זיינע פיס — און ער זעהט איהם ניט... אַזוי, דאַכט מיר, זאָגט די וועלט.

דאָרא : און איהר וואָס זאָגט דערויף?

בּרוך : און איך וואָס זאָג דערויף... איך זאָג, אַז די אייבּיגקייט, די ליכטיגע אַייבּיגקייט איז נאָר ענטפלעקט פאַר די אויגען פון דעם קינד, וואָס זויגט נאָך דער מוטערס בּרוסט. דאַן ווען דאָס קינד איז ניט הונגעריג און ניט דאָרשטיג און עס הויבּט אויף דאָס קעפּעל און קוקט זיך גלייך אין דער וועלט אַריין... דאָס הייסט, אַז דאָס קינד קוקט דאַן מיט אָפענע, קינדערשע אויגען אין די טויערן פון דער אייבּיגקייט. אפשר איהר, דאָרא, קענט נאָך וועגען דער אייבּיגקייט הלום'ען — אָבער איך און מיכאַל...

דאָרא (אונרוהיג) רעדט נישט אַזוי מיט מיר, העדר שנייערזאָן. אויבּ איהר ווייסט אַזוינס, וואָס האָט אַ צוזאַמענהאַנג מיט מיין הויז, זאָלט איהר מיר בּאַלד זאָגען. איך פערלאַנג עס פון אייך.

בּרוך : אַך, דאָרא, איך האָבּ ניט געוואוסט, אַז מיינע ווערטער וועלען אייך אַזוי אונרוהיג מאַכען. גלויבּט מיר, איך האָבּ קיין בּעזונדערעס אַזעלכעס ניט געמיינט דערמיט. איינפאַך, איך האָבּ געזאָגט בּלויז דאָס, וואָס כ'האָבּ ע-

קענט פון אייערע ווערטער קאנסטאטירען.

דארא: איך וועל פון אייך אויף אלץ אנ'ערקלערונג פאדערן. אייערע ווערטער האבען געווים זייער בעדייט — און מיך בעאונרוהיגט עס. אפשר האט דאס א צוזאמענהאנג מיט דעם, וואס טילע איז דא געזעסען איינע אליין און האט געוויינט...

ברוך: איך האב אייך, דארא, אויף דעם גארנישט וואס צו ענטפערן.

דארא (זי קוקט איהם פארשענד אן) הייסט עס, גארנישט... אויב ס'איז פארהאן אזעלכעס, פערבארגענעס, וואס איך בעדארף עס ניט וויסען — וועט דאך מסתמא די צייט אליין אפענהערציג זיין און וועט מיר פון אלץ דערצעהלען.

ברוך: די צייט... וואס טראגט ניט די צייט פערבארגען אונטער איהרע פליגעל?...

עמא, פרידע, יוליאן און טילע (זיי בעווייזען זיך אין טיר־און, בעמערקענדיג דאראן און ברוך'ן, ציהען זיי זיך צוריק)

עמא: ענטשולדיגט.

דארא: קומט אריין, קומט אריין.

פרידע: מיר האבען ניט געוואוסט, אז איהר זיצט דא; ענטשולדיגט.

ברוך: קומט אריין, קומט אריין, וועט פרעהליך ווערען. די יוגענד, זי ברענגט מיט זיך גאר אנ'אנדער ווינד.

(זיי קומען אריין)

יוליאן: לאמיר זיי גאר איצטער דערצעהלען.

עמא: די צווייטע העלפט בעדארף נאך בלייבען א סוד.

ברוך: ווידער סודות...

פרידע: פאר דער מוטער בעדארף מען אלץ דערצעהלען.

דארא: וואס פאר א סודות האט איהר עפעס?

עמאַ : נײן גאָרנישט, גאָרנישט.

יוליאַן : זאָל פרידע איצט בעטען בײַ איהר פּאַפּאַ — גוט עמאַ?

ברוך : דו, פרידע, האָסט עפּיס וואָס צו בעטען פון מיר? שעם זיך ניט.

דאָרא (פעראינטערעסירט) ווילט איהר זיך גאָר פון אײער מוטער בעהאַלטען?

עמא : מיר האָבען צוגעקלערט אַ סורפּריז פאַר דיר, פאַר אונז אַלײן און מיר בעדאַרפען נאָך וואַרטען ביז מאָרגען.

דאָרא (מיט ליעבע) קלײנע, קלײנע קינדערליך!

פרידע : (צו ברוכ'ן) איך וויל פון דיר עפּיס בעטען, פּאַפּאַ.

ברוך : אַלץ, מײַן קינד.

יוליאַן : אַך, זײַ וועלען ענטזאַגען.

ברוך : לאָמיר שוין הערען.

פרידע : מיר בעדאַרפען, דו זאָלסט אונז ביז מאָרגען פאַרנאַכט אַ בילד אויסמאָלען.

ברוך : ביז מאָרגען? און פערענדיגען?

עמא : מיר בעדאַרפען עס זעהר נויטיג האָבען.

דאָרא : קען עס גאָר ניט געמאָלט זײַן?

ברוך : עס קען אפשר יאָ געמאָלט זײַן; איך בעדאַרף אָבער פריהער וויסען, וועגען וואָס פאַר אַ בילד עס האַנדעלט זיך דאָ?

דאָרא : און איך וואָלט גערן וועלען וויסען, צוליעב וואָס איהר בעדאַרפט דאָס בילד האָבען?

יוליאַן : מאַמאַ, דאָס איז אַ סוד...

ברוך : און ווער האָט די אידעע אויפגעגעבען?

דאָראַ : נו דערצעהלט שוין.

ברוך : אפשר זאָל גאָר טילע דערצעהלען.

(אַלע לאַכען)

פרידע : מיר ווילען, דו זאָלסט אונז שאפען א בילד, וואָס זאָ פאָרשטעלען דעם זונענאויפגאַנג.

דאָרא : דעם זונענאויפגאַנג?

עמאַ : יאָ, דעם זונענאויפגאַנג; און דאָס גאַנצע בילד זאָל זיין מיט ליכט בעגאָסען.

יוליאַן : דאָס ליכט זאָל איבער דעם ראַם פון בילד פליצען.

עמאַ : ס'זאָלען ליכטיגע שטראַהלען שיסען אויף אַלע זייטען!

פרידע (שמייכעלט) און אין דער זון זאָל זיך אָבשפיגלען א געזיכט.

יוליאַן : פרידעס געזיכט!

פרידע (פערשעמט) ניין, ניין, אייער מאַמאַס געזיכט.

עמאַ : דער מוטערס געזיכט זאָל אין דעם זונענאויפגאַנג זיין. פון איהר געזיכט, פון איהרע אויגען אַרוים זאָלען לויטערע שטראַהלען פאַלען און צוגיסען זיך אַרום און אַרום...

דאָרא (איבערראַשט) קינדער מיינע, קינדער מיינע...

יוליאַן : און דאָס בילד זאָל הייסען „די יוגענד".

פרידע : ניין, דאָס בילד זאָל הייסען „די מוטער". (שטיל, אלע שווייגען און ווארטען אויף אַנ'ענטפער, קוקענדיג אַמאָל אויף ברוכ'ן און אַמאָל אויף דאָרען).

דאָרא : נו, הערר שנייערזאָן, וואָס שוויַגט איהר?

ברוך (נידערגעשלאָגען) אָנהויבען א בילד און ענדיגען. —

דאָרא : איצטער איז די רעכטע צייט, ברוך, — מיט דער יוגענד אינאיינעם...

ברוך : איהר ווייסט בעטען, קינדערליך, ביי מיכאל'ן; ביי אייער פאָטער. קלאַפט אָן צו איהם און פערלאַנגט עס פון איהם. ער וועט דערפון העכסט צופרידען זיין און ער וועט אייך פאָלגען. פרוי העלמאַן, זאָלען זיי זיך ווענדען צו מיכאל'ן.

דאָרא : איהר זענט פאַר מיר היינט אַ פאָלשטענדיגע רעטעניש.
אויף אַלץ וועל איך ביי אייך אַנ'ערקלערונג פאָדערן.

עמא : וועט איהר פאַר אונז דאָס בילד ניט אויסמאָלען...
און מיר אַלע זענען אַזוי זיכער געווען, אַז פרידע וועט
אייך בעטען און איהר וועט געוויס ניט ענטזאַגען.

פרידע : וועסט עס מאַכען, פאַפאַ; יאָ דו, וועסט אונז מאַכען
דאָס בילד.

ברוך (פאַר זיך אַליין, טרוימעריש) דאָס ליכט פון דער זון זאָל
אויף אַלע זייטען פליצען... איבער דעם ראַם זאָל זיך
עס גיסען... און אין דער זון... און אין דער זון...
(אַלע קוקען איהם פערוואונדערט אָן).

צווייטער אקט.

צווייטער אקט.

א געמיטליכער צימער ביי מיכאל העלמאן אין הויז. אין מיטן רעכטס און צוויי פענסטער אין דעם הינטערגרונד. אויף א זא־פעליגען אנגעווארפען שטיקער גרינע מאטעס און זיידען שנאָרן. שבת, בייטאג.

ברוך: (ער געהט אום אויף און אָב, א ווילע איז שטיל; שפּעטער הויבט זיך אָן צו הערען א געזאנג, אין כאָר, ערגעץ אין א זייטיגען צי־מער. ברוך געהט צום טיר און עפענט זי עטוואס אויף. דאס געזאנג ווערט דייטליכער. עס קלינגט זאנפטיג און מוטיג עטוואס שטימע)

עמא: (איהר שטים פון א זייטיגען צימער)
ווי לאנג די זון זי שיינט אלץ העלער
און די ערד הילט איין איהר ליכט;
שיינט דאס ליכט פון מיינע אויגען; —
איהרע שטראהלען פון מיין געזיכט!

כאָר: וואך אויף, וואך אויף מיט'ן מארגענשטערן!
וואך אויף! וואך אויף, די זון געהט אויף...
אין דיין הארץ דאס ליכט זאָל רוהען.
וואך אויף, וואך אויף! וואך אויף, וואך אויף!

(באַלד גאָל'ן געזאַנג הערט זיך אַנ'אַלגעמיין פרעהליך געלעכטער, עס ווערט ווידער שטיל)

ברוך : (ער בלייבט נאָך אַ ווײַלע שטעהן בײַם טיר אין ערוואַרטונג, נאָר באַלד הויבט ער ווידער אָן אומצוגעהן אויף און אָב שוין אונרוהיגער)

פרידע (קומט פרעהליך אַריין) דו ביסט טאַקע דאָ, פּאַפּאַ; ווי דאָס האַרץ וואָלט מיר זאָגען, אַז דו זיצט אין דעם צימער.

ברוך (ער קושט איהר אויפ'ן קאָפּ) דו האָסט אויך געזונגען?

פרידע : דו האָסט געהערט?

ברוך : יאָ, איך האָב געהערט. און ווער האָט עס די סאָלאָ געזונגען?

פרידע : עמאַ; דו האָסט דען איהר שטים ניט דערקענט?

ברוך : כ'האָב פערשטאַנען, אַז דאָס איז ע.נ.אַ.

פרידע : און מײַן שטימע האָסטו אין כאָר ניט דערקענט? איך האָב די טערצע געזונגען.

ברוך : דעריבער האָב איך ניט דערקענט.

פרידע : ווי שען עמאַ זינגט!

ברוך : זעהר שען. און ווער נאָך איז דאָרט אין כאָר געוועזן?

פרידע : יוליאַן, דאָראַ און טילע

ברוך (פערוואונדערט) דאָראַ אויך? אַ מערקווירדיגע פרוי!

פרידע : געוויס האָט זי געזונגען.

ברוך מערקווירדיג, מערקווירדיג... (ער זעצט זיך אויף דער זאָפע, וואָס שטעהט לינקס צום הינטערגרונד צו, פיהרט צו זיך פרידען)
דערצעהל מיר, פרידע, ווי דו פיהלסט זיך דאָ?

פרידע : אַך, דאָ איז מיר אַזוי גוט. איך פערגעס אָפט, אַז איך בין אין דער פרעמד — איבערהויפּט ווען דאָראַ איז מיט אונז.

ברוך : און מיט די קינדער ווי שפּירסטו זיך?

פרידע : אָ, זעהר גוט.

ברוך : ביסטו צופרידען, געפעלט עס מיר זעהר גוט.

פרידע (זי ווערט פלוצלונג אומעטיג) דו זאגסט, צופרידען...

ברוך : נו, געוויס מיין איך, אז דו ביסט צופרידען.

פרידע : און דו ?

ברוך : זעהסט דאך מיך אלע טאג.

פרידע : יא, איך זעה דיך אלע טאג... וואס א טאג ווערסטו אומעטיגער.

ברוך : דאס דאכט זיך דיר, מיין קינד, אזוי אויס.

פרידע : אפשר דאכט זיך עס מיר אזוי אויס, ווייל איך בענק זעהר אהיים.

ברוך : וואס האסטו נאר=וואס געזאגט ?

פרידע : אך, ניט דאס, מיר בענקט זיך... איך בין געוועהנט יעדען טאג אומצוגעהן אין אלע צימערן ביי אונז, דארט וואו ס'הענגען דיינע בילדער, יעדעס אנקוקען; מיט יעדעם זיך זעהן. אז איך קום אריין צו דיר אין קאבינעט און זעה די צווי בוימער, וועלכע שטעהען ביידע איינס אנטקעגען דעם אנדערן און שפיגלען זיך אב אין'ם טייכעל, וואס לויפט דורך צווישען זיי... אזעלכע פרעהליכע בוימעליך און אזא פרעהליך, ליכטיג טייכעל, — בענרים איך זיי... און אזוי צו יעדען בילד דיינעם... און דארט, אין דיין אטעליע, יענע בילדער... איך בין געוועהנט יעדען טאג ביי זיי צו שטעהן.

ברוך (מיט ליעבע) און וואס נאך ? דערצעהל.

פרידע : דו לאכסט פון מיר.

ברוך : איך לאך ניט פון דיר. כ'האב גאר ניט געוואוסט, אז דו קענסט אזוי גוט יעדעס בילד בעזונדער און — אז דו ליעבסט זיי יעדען טאג צו זעהן.

פרידע : ניט יעדען טאג — יעדע מינוט!

ברוך : איך האב עס ניט געוואוסט.

פרידע : און וואו האַלטסטו שוין מיט דײַן לעצטען בּילד ?

בּרוך : איך האָבּ דאָך עטליכע לעצטע.

פרידע : דער „פאַרנאַכט".

בּרוך : דער „פאַרנאַכט" ?

פרידע (טרוימעריש) פון דעם טײַך הויבּט זיך , הויבּט זיך דער טוי אויף . . .

בּרוך (טרוימעריש) יאָ , פון טײַך הויבּט זיך אויף דער טוי .

פרידע : נאָר די בּוימער זענען ניט פערנעבּעלט .

בּרוך : ניין .

פרידע : ס'איז שענער , ווען זיי זענען עטוואָס פערנעבּעלט ; אַזוי ווי דורך א לײַלעכעל , דינעם גרוי-בּלוילּיכען רויך זעהען זיי זיך אַרוים . — און דער הימעל ועט זײַן אויס-געשטערנט ?

בּרוך : אויסגעשטערנט .

פרידע : גרויסע שטערן ?

בּרוך : גרויסע שטערן .

פרידע : זיי פינקלען שטראַהלענדיג ?

בּרוך : נו געוויס אַזוי .

פרידע (ענטציקט) אַך , ווי איך האָבּ געטראָפען , ווי דאָס בּילד וועט זײַן ! אמת איך האָבּ געטראָפען ?

בּרוך : נו געוויס , אַנדערש קען עס גאָר ניט זײַן .

פרידע : ווען וועל איך עס זעהן ?

בּרוך : ווען דו וועסט עס קענען זעהן ? ווען ווילסטו עס זעהן ? נו , מאָרגען , איבּערמאָרגען .

פרידע : איך האָבּ זעהר ליבּ גרויסע שטערן . די גרויסע שטע-רען אין הימעל זעהען אויס ווי זיי וואָלטען ציטערן . . . וויעגען זיך און ציטערן . . . ווי זיי וואָלטען זיך וועלען

פון הימעל אַרויסרייסען.

(ביידע שווייגען)

פרידע: פאַפּאַ...

ברוך (ערוואַכענד) וואָס, מיין קינד?

פרידע: האָסט איצטער פון עפּיס שענעס געטראַכט? יאָ?

ברוך: איך האָב זיך צוגעהערט צו דיינע שילדערונגען.

פרידע: עס געפעלט דיר?

ברוך: זעהר.

פרידע (זי קושט איהם אויפ׳ן קאָפּ) דאָס פרעהט מיך אזוי...

ברוך: שאַדע, וואָס דיר בענקט זיך אַהיים...

פרידע: דו האָסט דען געוואָלט, אַז...

דאָראַ (קומט אַריין) אַ גאַסט, אַ גאַסט!... איך שטער אייך ניט?

ברוך (ער געהט איהר אַנטקעגען בעגריסען זיך) אָ, ניין...

דאָראַ: זענט איהר שוין לאַנג דאָ?

ברוך: ניט גאַנץ לאַנג.

דאָראַ: און איך האָב גאָר ניט בעמערקט, ווען איהר זענט אַריינגעקומען. — איהר וועט דאָך מיך ענטשולדיגען?

ברוך: נו, געוויס. איך האָב מיך צום כאָר צוגעהערט.

דאָראַ: האָט איהר געהערט?

פרידע: דעם פאַפּאַ געפעלט זעהר אונזער געזאַנג.

דאָראַ: דאָס מאַכט מיר פערגניגען.

פרידע: דער פאַפּאַ האָט מיין שטימע ניט דערקענט.

דאָראַ: אין כאָר איז שווער צו אונטערשיידען... נו, דערצעהל, ווי געהט עס? ווי פיהלט איהר זיך אָהן דער טאָכטער?

ברוך: ווי די טאָכטער אָהן דעם פאָטער.

פרידע (פערשעמט) מיר איז דא זעהר גוט, פאפא.

דארא : מאכט עס מיר פול פערגניגען.

ברוך : און איך האב קיין ווערטער ניט אייך אויסצודריקען מיין פרייד, וואס ענדליך האב איך זי צו אייך אין שטוב אריינגעפיהרט.

פרידע : איהר וועט מיך ענטשולדיגען, ווען איך וועל אייך לאזען?

ברוך : ווילסט צו די קינדער געהן?

פרידע : (פערנייגט זיך און געהט ארויס. א ווײלע שטיל)

דארא : האט איהר אונזער געזאנג געהערט.

ברוך : א מערקווירדיג הויז ביי אייך. (פערקלערט זיך, דאס געזיכט פון דארען אבגעווענדעט)

דארא : איך בין מסכים; טאקי א מערקווירדיגעס הויז: איין האלבע הויז זינגט און די אנדערע העלפט פון דעם הויז... (זי קוקט איהם אן) ווי עס שיינט, הערר שנייערזאן, זענט איהר ניט אהער געגאנגען.

ברוך : יא, איך בין טאקי היינט עטוואס צושטרייט.

דארא : ס׳מאכט אנ׳איינדרוק, ווי צופעליג זענט איהר אהער אריינגעפאלען.

ברוך : (זיפצט שווער) ניין, דארא, אהער פיהרט מיין וועג די לעצטע צייט. א גאנץ אונקלארער געדאנק פאר מיר אליין ציהט מיך אהער.

דארא : צייט פרידע איז דא?

ברוך : יא, אויף א געוויסען ארט... איך וואלט העלמאנען זעהר גערן וועלען זעהן.

דארא : איהר האט איהם עטוואס נויטיגעס איבערצוגעבען?

ברוך : איך? גארנישט.

דארא : רעטזעלהאפט.

ברוך : רעטזעלהאפט. ס׳איז א רעטעניש ניט בלויז פאר אייך.

נאָר פאַר מיר אַליין אויך. עס ציהט מיך צו מיכאַל'ן ד
לעצטע צייט און ער ווייסט עס גאָר ניט פון דעם.

דאָרא : געוויס ווייסט ער ניט, איהר וואָלט אַריינגעהן צו איהם; איהר קענט דאָך עס טאָן.

ברוך : ס'איז נאָך פאַר דער צייט.

דאָרא : (ניט פערשטעהענדיג) חלומות, חלומות... (זי קוקט איהם אָן)

ברוך : וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן? ווילט איהר ווירקליך אין מיין וועלטעל אַריינקוקען?

דאָרא : אין אייער געזיכט איז פאַרהאַן זעהר פיעל עהנליכעס צו העלמאַנען.

ברוך : איך האָב עס גאָר ניט געוואוסט.

דאָרא : (שמייכעלט) חלומות, חלומות...

ברוך : חלומות, חלומות — און גאַנץ אונאַנגענעהמע.

ברוך : (וועלענדיג איבעררייסען דעם אָנגעצויגענעם שמועס) וואָס וועט עס זיין פון דעם גריגעם סאַמעט און פונ'ם זיידענם?

דאָרא : (שמייכעלט) וואָס, מיינט איהר, קען דערפון זיין?

ברוך : וואָס קען איך מיינען? זיצט זיך אַ מענש אַליין אין זיין צימער און בויט פאַר זיך גריגע כאַמעטענע און זיידענע וועלטען.

דאָרא : דאָס איז זעהר שען, נאָר איך בין אָבער, מיין פריינד, פערנומען מיט'ן איבערבויען אַלטע וועלטען.

ברוך : וועמעס פערדיענסט איז גרעסער?

דאָרא : דאָס וועט שוין די צייט בעווייזען.

ברוך : (בעקוקט דעם שטאָף) דאָך, וואָס וועט עס זיין דערפון?

דאָרא : קענט איהר אונזער מעבעל אין דעם גרויסען זאַל?

ברוך : אין ראָזען בעצוג?

דאָרא : זיי וויל איך עס איצטער בעניישען. דאָס גאַנצע מעבעל, וואָס שטעהט אין יענעם זאַל, האָב איך אַן'אַנדענק פון

מײַן מוטער.

ברוך: און איהר בענײַט עס יעדעס מאָל?

דאָרא: איך בענײַ עס. דער זאָל קומט אויס נעבען מיכאַלס אַטעליע; כ'וויל עס איהם אַ סורפּריז מאַכען.

ברוך: איהר באַהאַלט זיך דאָך אויך פון איהם...

דאָרא: אָך, נײן, אין דעם ליעגט גאָר עפּיס אַנדערש; אַ גאַנץ אַנדערער געפיהל. אין דעם ליעגט עפּיס קינדערשעס פערבאָרגען. צי פלעגט זיך אײַך ניט װעלען באַװײַזען, קינדווײַז, אײַערע עלטערן עטוואָס אַזעלכעס — אומגע־ריכטעס? פאַר מײַנע עלטערן, איבערהויפּט פאַר מײַן פאָטער, איז עס געװען די גרעסטע שמחה.

ברוך: העלמאַן װײסט אויך ניט פון דעם?

דאָרא: (קאַלט) נײן.

ברוך: אויב אַזוי, בעדאַרפט איהר עס מיר אויך ניט דערצעהלען.

דאָרא: װאָרום דען?

ברוך: װײַל, אויף װיפיעל מיר דאַכט זיך, טראָג איך אין האַר־צען זעהר פיעל פון דעם, װאָס עס קומט פאָר בײַ מי־כאַל'ן אין זײַן פערשלאָסענעם אַטעליע.

דאָרא: (קוקט איהם פערוואונדערט אָן) װאָס מײנט איהר מיט דעם?

ברוך: דאָס ליעגט שוין אין האַראַקטער פון יעדען, און װעמען ס'איז נאָר פערבאָרגען אַ פונק שעפּפערישע קראַפט.

דאָרא: עך, קינסטלער, קינסטלער... איך מײן אײַך ניט צו בעלײדיגען — נאָר אײַערע װעגען זענען פאַר מיר אומ־פערשטענדליך. צי זענט איהר ניט געװען איבערגליקליך, דאַן װען די יוגענד האָט פון אײַך פערלאַנגט דאָס בילד פונ'ם זונענאויפגאַנג? איך פערשטעה, אַז איהר האָט נאָך קײן פּינזעל אין האַנד ניט גענומען.

ברוך: שוין אַריבער די צײַט. די זון זעה איך די לעצטע צײַט בלויז בײַ איהר אונטערגאַנג.

דאָרא: די יוגענד וועט עס פֿון אײַך פֿאָדערן צום מאָרגענדיגען באַל.

ברוך: מאָרגען איז בײַ אײַך אַ באַל און שטוב?

דאָרא: יאָ, אין געװיסען אָרט — אַ באַל.

ברוך: און העלמאַן ווייסט ניט פֿון דעם?

דאָרא: ניין, ער ווייסט ניט דערפֿון.

ברוך: ווייסט ער ווירקליך ניט, וואָס עס קומט פֿאָר אין די אױ=בערינגע צימערן דאָ?

דאָרא: (ביטער) ניין, מיין פֿריינד! ניין. און וואָס וואונדערט עס אײַך אַזוי? איהר האָט פֿריהער געזאָגט, אַז איהר טראָגט בײַ זיך אין האַרצען זעהר פֿיעל פֿון דעם, וואָס עס קומט פֿאָר בײַ מיכאַל'ן אין אַטעליע — און ווען גאָט וואָלט פֿון אײַך אײַער פֿרוי ניט צוגענומען אין די ערשטע טעג פֿון אײַער געמיינזאַמען לעבען — קענט איהר מיר ניט זאָגען, ווי איהר וואָלט זיך איצטער געשפּירט? וואָלט איהר ניט געזעסען איצטער פֿערשפּאַרט אין אײַער אַטעליע, גאָרניט וויסענדיג וואָס עס קומט פֿאָר הינטער די טירען פֿון אײַער זאַגענאַנטען אַרבייטס=צימער?

ברוך: איצטער, דאָראַ, קען איך אײַך גאָרנישט זאָגען.

דאָרא: איהר רעכענט, אַז איך טראָג אום סודות אין האַרצען, וועלכע איך בעמיה מיך צו פֿערבאָרגען פֿון מיכאַל'ן. — ס'איז גאַנץ איבעריג!

ברוך: איהר האָט מיך שלעכט פֿערשטאַנען, דאָראַ, איך האָב מיט מיינע ווערטער ניט אויסען געווען אײַך אויפֿמערקזאַם מאַכען.

דאָרא: איהר האָט מיך אויך שלעכט פֿערשטאַנען. — איך וועל אײַך נאָר זאָגען אָט וואָס: איך מיט מיינע אידעאַלען האָב זיך קיינמאָל ניט בעהאַלטען — דערפֿאַר, וואָס איך בין אונמיטעלבאַר פֿעראייניגט מיט'ן לעבען אַליין. מיינע

אידעאַלען טראָגען זיך פרײַ און אָפען אין לופטען אום... איהר און נאָך אזעלכע, אין אײַער גלײַבען, חלומ'ען פון נײַע וועלטען, פון נײַע שעפּפונגען אין דער צײַט, וואָס דאָס אַלטע בעט זיך, אז מען זאָל עס בענײַען, נײַן, קײן נײַם וועט איהר קײנמאָל ניט שאַפען!

ברוך: איצטער קען איך עס אײַך מודה זײַן.

דאָרא: דאָס וואָס איז געשאַפען געוואָרען, דאָס וואָס איז שוין געשעהן — איז שוין לאַנג פון אײַער רשות אַרויס. די וועלט איז שוין אײנמאָל בעשאַפען געוואָרען! און די זון געהט אויף יעדען טאָג, יעדען טאָג. איך האָב מײַן לעבענס-אידעאַל אין'ם לעבען געפונען. אויך צווישען די קנײטשען אויף די געזיכטער פון מײַנע פערעלטערטע פאָטער און מוטער האָט צו מיר דאָס לעבען אַרויסגע-קוקט און געוואונקען צו מיר. — און ווען זיי זענען שוין געלעגען אויף זייער טויטען-בעט, בין איך שטיל געשטאַ-נען און מיט פאַרכט געקוקט אויף זייערע געזיכטער, פון וואַנען ס'האָט צו מיר אַ נײַ לעבען אַרויסגעבליקט. איך האָב דאַן אין זיך פרישע כחות דערפיהלט: איך בעדאַרף לעבען, לעבען און מונטער זײַן! אזוי האָב איך צו מיר אַלײן געזאָגט, — לעבען און קראַפט מײַנע קינדער, מײַנע לעבעדיגע קינדער, איבערגעבען. דער דאָזיגער געדאַנק איז פאַר מיר וואָס ווײַטער אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער געוואָרען.

ברוך: און ניט עלטער?

דאָרא: (אויפגערעגט) אַך נײַן... אין דעם ליגט אײַער גרויסער טעות. אין דעם ליגט געוויס דער טעות פון מיכאַל'ן אויך פערבאָרגען. איהר בעדאַרפט וויסען, אז אַלץ אַרום אונז מיט אונז אינאײנעם בעשטעהט בלויז פון אַ הערבסט-און פריהלינגס-שפּיעל פון אָבלעבען און בענײַאונג, אָבלעבען און בענײַאונג... דאָס גאַנצע לעבען איז בײַ אויף אײַך, איהר אײַנגעבוירענע שעפער... דאָס לע-בען אַלײן נעהמט פון אײַך ראַכע און לאַכט אײַך אויס!..

ברוך : (בלאס) איהר בעדארפט ניט רעדען אזוי, דארא. איהר אליין, דארא, קען זיין, דענקט פיעל אנדערש און דער־ריבער האט איהר זיך אזוי אויפגערעגט.

דארא : ניין, מיין פריינד, מיין וועג איז פאר מיר גענוג אויסגע־לייטערט און איך געה איהם גאנץ זיכער. איך וויל האפען, אז דעם אייגענעם וועג האב איך פאר מיינע קינדער אויך אנגעצייכענט.

ברוך : (קעהרט זיך אב, ער לאזט זיך אראב אויף א שטוהל, בעמיהט זיך צו פערבארגען זיין אויפרעגונג.)

דארא : (אונרוהיג) וואס איז אייך אזוינס?

ברוך : אך, וואס מאטערט איהר מיין אויסגעמאטערט הארץ?...

דארא : (מיט פערדרוס) וואס רעדט איהר? וואס רעדט איהר...

ברוך : גארניט, גארנישט...

דארא : ענטשולדיגט מיך, אפשר האב איך אייך בעליידיגט מיט מיינע ווערטער, כ'בין געווים ניט אויסען געווען אייך צו בעליידיגען.

ברוך : איהר האט מיך ניט בעליידיגט, דארא.

דארא : איך האב אייך יא בעליידיגט, ענטשולדיגט מיך. נו, זאגט, אז איהר ענטשולדיגט מיך. עס פערשאפט מיר פיעל שמערצען.

ברוך : (ער נעהמט איהר האנד) צי דען קענט איהר בעלעדיגען עמי־צען?.. פיליכט איז אין אייערע ווערטער צופיעל אמת פארהאנען.

דארא : ביי מיר האט זיך פון הארצען ארויסגעריסען דאס, וואס כ'טראג שוין פופצעהן יאהר און איהם פערשלאסען. — כ'האב מיך אפשר צו ענערגיש דאממאל אויסגעדריקט.

ברוך : מיין פריינד, פיליכט בעשטעהט דאס לעבען בלויז פון יענע ביטערע און שמערצליכע מאמענטען, ווען אונזער נשמה פלאגט זיך אזוי שטארק...

(זיי שווייגען ביידע א לאנגע צייט)

דאָרא: און אפשר האָט איהר רעכט.

ברוך: (שמייכעלט ביטער) איהר ווילט מיך בערוהיגען, — איך בין שוין רוהיג. אפילו אין מיינע שווערסטע מינוטען . . . אָ, איך מיין, אַז דאָס איז אינגאַנצען איבעריג צו רעדען.

דאָרא: אַלץ פאַרביי . . . צי אויפ'ן הערבסט־הימעל, צי אויפ'ן פריהלינגס־הימעל ווען עס רוקט זיך אַ וואָלקען אָן, מוז ער דאָך פאַרבייגעהן.

ברוך: איהר האָט רעכט: אַלץ געהט פאַרביי, אַלץ געהט פאַרביי...

דאָרא: אַזוי מיינט איהר. געוויס, יעדערער מיינט, ווי ער פערשטעהט. די וועלט איבערצומאַכען איז שווער.

ברוך: (שמייכעלט) געוויס, די וועלט איבערצומאַכען איז זעהר שווער. — די וועלט איבערמאַכען איז ניט קיין מעבעל איבערציהען.

דאָרא: (לאַכט)

ברוך: וואָס לאַכט איהר?

דאָרא: נו געוויס איז די וועלט איבערמאַכען ניט אַזוי גרינג ווי מעבעל איבערציהען . . . (זי קלייבט צוזאַמען די שטיקער סאַמעט און זייד) איהר וועט גאָר געהן מיט מיר און זאָל אַריין; איהר וועט מיר העלפען דאָס מעבעל איבערציהען. — אין דער דאָזיגער מעגליכקייט גלויבט איהר דאָך יאָ? . .

ברוך: אָ, זעהר.

דאָרא: טאָ קומט מיט מיר, וועל איך אייך דערצעהלען, וואָס פאַר אַ באַל עס גרייט זיך ביי אונז אין שטוב.

ברוך: איך האָף, אַז איהר וועט אַזוי אויך דערצעהלען.

דאָרא: נו, וועל איך אייך אַליין לאָזען. איך וועל צו אייך אַריינשיקען מיינע לייט, וועט איהר מיט זיי פערברענגען.

ברוך: ווי איהר פערשטעהט... איך וואָלט וועלען אַליין בלייבען.

דאָרא: מיט'ן גרעסטען פערגניגען. קיינער וועט אייך דאָ ניט שטערען. — (אָב)

ברוך: (ער בלייבט אליין זיצען, דער קאפ טיעף געבויגען).

מיכאל העלמאן: (ער באווייזט זיך אין טיר. בעמערקענדיג שניייערזאנען, דריקט זיין געזיכט פערוואונדערונג אויס. ער בלייבט א ווײלע אויף זיין ארט שטעהן, ניט וועלענדיג שטערען ברוך'ן).

ברוך: (בעמערקט מיכאל'ן) אך, מיכאל! (ער ווערט מונטערער. געהט מיכאל'ן אנטקעגען, זיי דריקען זיך די הענד)

מיכאל: נו, ברוך?

ברוך: ווי קימסטו אהער?

מיכאל: איך וואלט וועלען פרעגען, ווי קומסטו אהער? ווי עס ווייזט זיך ארויס, האב איך קיין טעות ניט געהאט.

ברוך: וואס מיינסטו דערמיט?

מיכאל: ווייל נעכטען האט זיך מיר אויך אויסגעוויזען, אז איך האב דיין שטימע געהערט. ביסטו עס נעכטען אויך דא געוועזען?

ברוך: יא, איך בין דא נעכטען אויך געוועזען. (זיי קוקען זיך ביידע גלייך אן אין די אויגען און שווייגען).

מיכאל: ביסט אויף א סך געעלטערט געווארען, ברוך.

ברוך: (ווי ניט הערענדיג) יא, איך בין דא נעכטען אויך געוועזען. כ'האב געוואלט אין דיין טיר אנקלאפען.

מיכאל: נאר פארוואס האסטו עס ניט געטאן?

ברוך: ווייל איך האב אויך שטענדיג ליעב געהאט צו ארביי-טען ביי פערמאכטע טירען — כ'האב דיר ניט געוואלט שטערען.

מיכאל: דו האסט ליעב געהאט צו ארבייטען ביי פערמאכטע טי-רען — און איצטער האסטו זיך דערפון אבגעוועהנט?

ברוך: און איצטער... איצטער איז שוין באלד קיין אונטערשייד ניט.

מיכאל: מהום...

ברוך: איך בין די לעצטע צייט א גאנץ אפטער גאסט ביי דיר

אין הויז. כ׳האָב אַהער מײַן טאָכטער געבּראַכט, זאָל זי מיט דײַנע קינדער אינאײַנעם וואַקסען.

מיכאל : מהוּם... זי איז דאָך שוין געוויס אויסגעוואַקסען.

ברוך : ווי דײַן עמאַ.

מיכאל : ווי עמאַ... און זי איז צופרידען?

ברוך : געוויס איז זי צופרידען, בײַ מיר אין דער היים האָט זי אויסגעזעהן ווי אַנ׳אײַנזאַמעס פֿייגעלע אין אַ גרויסען שטײַג.

מיכאל : יאָ, האָסט גוט געטאָן; ס׳קען זײַן, אַז דו האָסט גוט געטאָן. (ווי דערמאָהנענדיג זיך אָן עפּיס) דאָס האַרץ האָט מיר טאַקי די לעצטע צײַט געזאָגט. — כ׳ווייס נישט וואָרום, ברוך, די לעצטע צײַט האָב איך פֿיעל געטראַכט וועגען דיר... יאָ, שוין לאַנג איז זי שוין דאָ?

ברוך : פֿרידע?

מיכאל : יאָ, דײַן קינד, מײַן איך.

ברוך : שוין עטליכע טעג.

מיכאל : עטליכע טעג — און איך האָב עס גאָר נישט געוואוסט.

ברוך : וועסט זיך נאָך זעהן מיט איהר.

מיכאל : געוויס, געוויס.. דײַנס אַ קינד... זעהר פֿיעל האָב איך די לעצטע צײַט געטראַכט וועגען דיר.

ברוך : (שמייכעלט) האָסט זיך אין די קינדערשע יאָהרען דער־מאָהנט?

מיכאל : (ער זעצט זיך אויף אַ זאָפֿע רעכטס) נישט דאָס אינגאַנצען. איך טראַכט גאַנץ אָפֿט: אײַן פּראָפֿעסאָר לערנט מיט הונ־דערטער שילער; לערנט זיי אויף אײַן אופֿן, ווי אַזוי דעם שטריך אויפ׳ן לײַוועַנד אַנידערצולעגען; ענדיגען זיי — געהט יעדערער אַוועק אויף אַ גאַנץ בעזונדערען דרך.

ברוך : וואָרום גראַדע איצטער איז עס דיר אויפ׳ן זינען אַרויפֿ־געקומען?

מיכאל : מהום... ווארום גראדע איצטער ?... ווארום גראדע איצטער... דאס איז טאקי א פראגע. אייגענטליך ליעגט עס ביי מיר טיעף אין דער נשמה איינגעווארצעלט. דאס איז דער יסוד פון מיין לעבענס=טראגעדיע.

ברוך : וואס ווילסטו זאגען דערמיט?

מיכאל : מערקווירדיג, מיר איז עס ארויף אויפ'ן געדאנק באלד ווי איך האב דיך דער, ביי מיר. האסט פריהער געזאגט, אז דו ביסט ביי מיר אנ'אפטער גאסט און איך האב עס גאר ניט געוואוסט... (קוקט זיך ארום; רעדט מיט א געפאלענעם טאן) דו האסט אפשר געזעהן דארען?

ברוך : יא, איך האב היינט מיט איהר די גאנצע צייט פערבראכט.

מיכאל : זי איז געווים נידערגעשלאגען. ס'איז קיין וואונדער ניט. גאר 'קיין וואונדער נישט.

ברוך : האסט, מיכאל, א טעות. — זי איז פריש און מונטער; שטאלץ און פול מיט גלויבען.

מיכאל : האסטו מיט איהר גערעדט?

ברוך : טאקי אין דעם איינענעם צימער.

מיכאל : אין דעם דאזיגען צימער? און נישט לאנג?

ברוך : איידער דו ביסט אריינגעקומען.

מיכאל : מערקווירדיג, עפיס ווי דאס הארץ האט מיר געזאגט. (ביידע שווייגען)

ברוך : זעהסטו, העלמאן, און איך האב ניט ערווארטעט דיך צו זעהן אין דעם דאזיגען צימער.

מיכאל : פארוואס?

ברוך : ווייל ער איז א ביסעל צו ווייט פון דיין אטעליע.

מיכאל : האסט רעכט, ברוך. (ביידע שווייגען)

מיכאל : (ווי אויסגעוואכט) מהום... כ'האב אנגעהויבען און פערגעסען צו ענדיגען. (לאכט ביטער) עס וואונדערט דיך..

עֶס וואונדערט דיך, וואָס איך האָב פּלוצלונג פערבלאָנ־
דזשעט אַזוי ווייט פון מיין אַטעליע... אַ מענשענס
נשמה — דאָס איז אַ שפּיגעל. — אָבער בלויז די לינ־
קע, די אומגעקעהרטע זייט שפּיגעל. און די זייט, אין
וועלכער מען קען אַריינבליקען — אַ, זי איז פערשטעלט.
פאַר יענעם, פאַר'ן צווייטען, מיין איך, איז זי פערשטעלט.
אַך, אַך, אַך, איך אַליין, אין מיין נשמה, וואָס עס
טהוט זיך, זעה איך זעהר גוט.

ברוך: און דערצו נאָך די נשמה פון אַ קינסטלער.

מיכאל: מהום... און דערצו נאָך די נשמה פון אַ קינסטלער, זאָגסטו. דאָס האָב איך אויך געמיינט. מהום... עס דערצעהלט זיך, אַז אַמאָל איז גאָט ניט צופרידען גע־ וועזען מיט זיין אַרבייט, מיט דעם אַלעמען, וואָס ער האָט בעשאַפען אויף דער וועלט — האָט ער אַ מבול אַנגע־ שיקט אויף דער ערד און אַלץ וואָס אויף איהר אומ־ געבראַכט.

ברוך: דערצו בעדאַרף מען זיין שטאַרק ווי אַ גאָט.

מיכאל: יאָ, שטאַרק ווי אַ גאָט בעדאַרף מען זיין, דאָס האָב איך געמיינט צו זאָגען. מען בעדאַרף קענען אויפהויבען די האַנד און אַבווישען פונ'ם לייווענד אַלץ, וואָס עס איז גע־ שאַפען געוואָרען, אויב דו צווייפעלסט אין דיין אַרבייט; אין דיינע אייגענע שעפּפונגס־קרעפטען.

ברוך: און אפשר נאָך אייִדער עס ווערט פערענדיגט.

מיכאל: ס'איז שוין קיין אונטערשייד נישט. וויבאַלד נאָר מען הויבט אָן צו צווייפלען אין דעם אייגענעם כח. — באַלד ביי דער ערשטער רגע.

ברוך: שטאַרק ווי אַ גאָט בעדאַרף מען זיין; שטאַרק ווי אַ גאָט בעדאַרף מען זיין.

מיכאל: (אין אַ ווילדע צרום) וויפיעל איז שוין אין דעם, צייט די אַקאַדעמיע האָט אונז ביידען... (שמייכעלט איראָניש) כ'מיין. צייט די אַקאַדעמיע האָט אונז ביידען דיפּלאָמען ארויסגע־

געבען, אז מיר זענען שוין זעלבשטענדיגע מאלער?..
חא=חא, זעלבשטענדיגע — הער זיך צו, ברוך,
צום ווארט, ווי שפּאַטיש ער קלינגט, שפּאַטיש, שפּאַטיש...
(זיי בלייבען ביידע זיצען די קעפּ אראבגעהאנגען, ווי זיי וואלטען זיך
אין אלטע זכרונות פערטיפט.)

ברוך : כ׳האב שוין כמעט יענע צייט פערגעסען.

מיכאל : פערגעסען!... ס׳איז דאך אבער יא געשעהן אמאל. —
ס׳איז דאך א פאקט א געשעהענער אין אונזער לעבען.

ברוך : (ניט אויפהויבענדיג דעם קאפּ) וואס מיינסטו דערמיט?

מיכאל : דאס איז אלץ אנ׳ענטפער אויף דיין פריהערדיגער פראגע,
פארוואס דו האסט מיך אין דעם דאזיגען צימער געטרא=
פען און נישט אין מיין אטעליע?.. אך, ברוך, ברוך...
מיר זענען דאך אמאל גאר קליינע קינדערליך געוועזען!
דו געדענקסט עס נישט, ברוך...

ברוך : און דו געדענקסט, אז מיר האבען ביידע ליעב געהאט
נאך א רעגען צו שטעהן און קוקען אויפ׳ן רעגענבויגען;
צעהלען די פארבען אין איהם?

מיכאל : מערקווירדיג! וועגען דעם טראכט איך דאך איצטער!

ברוך : צו דעם רעגענבויגען האט אונז שוין אינסטינקטיוו געצויי=
גען אונזער יונגער קינסטלערישער פייער.

מיכאל : אבער דו געדענקסט עס גוט?

ברוך : ווארום זאל איך עס ניט געדענקען? איך געדענק נאך,
ווען כ׳האב, נאך גאר א קליין קינד זייענדיג, מיט
שטיקליך קויהל אומעטום געשמירט, געוואלט עפּיס שא=
פען — און די מוטער מיינע האט מיר איבער די הענד=
ליך געשלאגען. זי האט ניט געמערקט, אז אונטער די
גראבע, שווארצע קויהלען=שטריכען האט זיך שוין עפּיס
גערעגט. דארט האט זיך שוין געצאפּעלט מיין צוריסען
הארץ, מיין צופלאגטע נשמה.

מיכאל : אך, רעד עס ניט, ברוך; דאס איז אונערטרעגליך.

ברוך : ווי אַ שווערער חלום האָט זיך עס נאָך דאַן אָנגעהויבען. פריהער נאַאיוו, ליכטיג, קינדעשען — און וואָס ווײַטער שווערער, פינסטערער ווי אַ מורא׳דיגער קאָשמאַר, וועלכער האָט מײַן גאַנצען וועזען, מײַן גאַנץ לעבען אַרײַנגעחאַפּט. ווי נאַאיוו!.. שטעהען צווײַ אַלטע לײַט און דערמאָהנען זיך אין זײַערע קינדערשע חלומות; קינדערשע ליכטיגע טעג. חאַ־חאַ־חאַ... אָ, יענע שוואַרצע, גראָבע קויהלען־שטריכען און די אונענדליך דינע פאַרבען פון דעם רעגענבויגען!...

מיכאל : זעהסטו, איך געדענק נאָך פיעל פריהערדיגע אײַנדריקען. איך האָב שוין ליעב געהאַט צו קוקען אויפ׳ן רעגענבויגען נאָך איידער איך האָב זיך בעדײַט געוואוסט.

ברוך : און געדענקסטו, וואָס די מוטער האָט אויף דעם ערקלערט?

מיכאל : מיר האָט עס גאָר מײַן פאָטער ערקלערט.

ברוך : אַז דער רעגענבויגען איז אַ צײַכען, אַז גאָט וועט שוין מעהר דאָס געשאַפענע ניט אומברענגען?

מיכאל : אָ, ניין, מיר האָט מײַן פאָטער גאָר עטוואָס אַנדערש ערקלערט. עטוואָס אַנדערש. אין דעם איז אַ גרויסער טייל אמת געלעגען. און אין מײַן פאָטערס נשמה האָט זיך שוין אָנגעהויבען מײַן איצטיגער לעבען: ער האָט מיר ערקלערט, אַז דער רעגענבויגען — דאָס איז דער סימבאָל פון האַרמאָניע און גאַנצקײַט. דער גרויסער וועלט־מײַסטער ער געפינט אַזוי, אַז אַלץ וואָס מיר זעהען אַרום זיך אין דער נאַטור, אַלץ וואָס מיר קענען מיט אונזערע חושים בעגרײַפען, איז גאַנץ און האַרמאָניש... הערסט, ברוך, — אין אַלץ וואָס אַרום אונז! אָט אין וואָס אונזער טראַגעדיע בעשטעהט, ברוך; ב׳מײַן מײַן טראַגעדיע. איך וואָג נישט צו טראַכטען אַנדערש (אויפגערעגט) איך קען עס נישט פערגעסען: מײַנע פענסטער קומען צו מזרח אַרויס און יעדעס מאָל, נאָך אַ גרויסען געוויטער, נאָך שטורם און רעגען, ווען דאָס האַרץ הײבּט אָן צו צווײַפלען אין דער פאָלקאָמענהײַט און אין דער גאַנצקײַט פון

גאַנץ וועלט — דאַן בויגט ער זיך, דער רעגנבויגען,
אויס מיט גבורה איבערן וואָלקען אַנטקעגען מיינע פענס=
טער, ביידע ברעגען זיינע אָן דעם האָריזאָנט אָנגעשפּאַרט,
און ער קוקט מיט עקשנות צו מיר און ווינקט: „פון מיר
זאָלסטו אַ ביישפּיעל נעהמען אין אַלע דיינע שעפּפונגען,
אין אַלע דיינע חלומות, פון מיר זאָלסטו אַ ביישפּיעל
נעהמען"...

ברוך : ווי פערשידענע פאַרבען גיסען זיך האַרמאָניש צוזאַמען?

מיכאל : (ביטער) אָט וואָס דאָס שרעקליכסטע איז! און ווי קליין
ווער איך דעמאָלט. ווי נידערגעשלאָגען איך שפּיר מיך
דעמאָלט. איך קוק צו די טויטע אונבעהאָלפענע פאַר=
בען און קוק אויף דער גרויסער ליכטיגער וועלט, וועלכע
האַלט זיך אין איין בעוועגען... אָבער צו וואָס איז עס
אַלץ!...

ברוך : גאָר ניט צופעליג האָבען מיר זיך היינט ביידע געטראָפען.

מיכאל : נישט צופעליג זאָגסטו? מערקווירדיג, ווי דאָס האַרץ מיינס
האָט זיך די לעצטע צייט געוועקט. ווייסטו, נעכטען בין
איך אַ צייט אין דעם צימער געזעסען און אַפשר אין אַנ=
אַנדערן — איך געדענק ניט אויף קלאָר — און איך האָב
ווי אויף עמיצען געוואַרט. ס'האָט מיך פון דער אַרבייט
געריסען. אַ פרעמדער געפיהל, גאָר אונפערשטענדליך
פאַר מיר אַליין, האָט מיך געצווינגען צום שלאָס פון מיין
טיר — זי צו עפענען: איינמאָל פאַר אַלעמאָל זי צו
עפענען (רעדט שטיל) נאָר איך שעם מיך... ברוך, איך
שעם מיך... מהום, ווי שרעקליך דאָס איז! ס'איז אונ=
ערטרעגליך, ברוך...

ברוך : (ער הויבט אויף דעם קאָפּ, וועלכער איז געווען אויפ'ן ברוסט געזונ-
קען, ווערהענד מיכאל האָט גערעדט. זיין געזיכט איז בלאַס) און
דאָרט?

מיכאל : דאָרט מיינסטו?

ברוך : קומט זי אַמאָל אַריין אין דיין אַטעליע?

מיכאל: (ווי ניט הערענדיג) זי גלויבט נאך אלץ אין מיין ארבייט... זי גלויבט, אז איך וועל ענדליך די מירען עפענען — הער זיך נאר גוט איין, ברוך, — איך וועל די מירען פון מיין אטעליע עפענען און פון דארט וועט פאר איהרע אויגען עטוואס גרויסעס, עטוואס מעכטיגעס ערשיינען, ליכטיגעס — ווי איך האב עס איהר אמאל צוגעזאגט.

ברוך: האסטו איהר, ווירקליך, אזעלכעס צוגעזאגט?

מיכאל: געשווארען ביי דאס הייליגסטע.

ברוך: צו וועלכער צייט?

מיכאל: ס'איז שוין קיין אונטערשייד ניט. דאס, וואס כ'האב ביז איצטער געשאפען, פון מיין קינדהייט אן... איך זאג, פון מיין קינדהייט (שמערצליך) איך זאג פון מיין קינדהייט אן — ווען איך האב צום ערשטען מאל געזעהען, ווי איבער דער ערד, אין פריהלינג, רוקט זיך א געוויטער אן — מיין ערשטע בעוואונדערונג, מיין ערשטע אויפרעגונג איז שוין געווען דער אנהייב פון מיין איצטיגען גוסס'דיגען אידעאל.

ברוך: און איצטער?

מיכאל: איך בין מיעד. פינסטער איז מיר ארום און ארום, ווי דורך מיינע גרויסע פענסטער וואלט גאר קיין ליכט ניט אריינגעשיינט; ווי גאר נישט אנטקעגען מיינע פענסטער וואלט מעגליך די זון אויפגעהן, (רעדט מיט איין איינגעהאלטענעם אטעם) איך עפען שטיל די טיר און גנב'ע זיך ארויס פון מיין אטעליע און דרעה מיך אום מיט ליידיגע הענד אין די צימערן, וועלכע זעהען פאר מיר ווי פרעמדע אויס... און טרעף איך מיך מיט מיינם א קינד, האב איך פאר דעם קיין ווערטער ניט, דאס הארץ קלעמט און אין מויל איז קיין ווערטער ניטא... ווייסטו וואס דאס בעדייט, ווען דיר פעהלען ווערטער פאר דיין ליעבסטען? ווען ארום דיינע ליפען פעהלט דער שמייכעל פאר דעם, וואס חלומ'ט אפשר פון דיר טאג און נאכט, טאג און נאכט?...

ברוך : (מיט בליקען, צו דער ערד געזונקענע) און דיין ארבייט?

מיכאל : (שווער) האלט ביים אונטערגעהן.

ברוך : ביים אונטערגעהן...

מיכאל : אך, עס פעהלט מיר די געטליכע קראפט.

ברוך : (קאלט, אין דער איינענער פאזע) צו פערענדיגען?

מיכאל : (נערוועז) ניין! מיר פעהלט די געטליכע קראפט, איך זאל מיט מיינע איינענע הענד אפווישען פונ׳ם לייוועגט אלץ, וואס כ׳האב מיט מיין געדאנק, מיט מיין הארץ געשאפען!.. אליין מיט מיינע הענד... געדענקסט, ברוך, ווי מיר זענען אין דער יוגענד געוועזען עהנליך איינער צום אנדערן?

ברוך : יא, זעהר עהנליך, אלע פראפעסארען האבען עס געזאגט.

מיכאל : (האפט ברוכ׳ן פאר׳ן האנד) וועסט געהן מיט מיר?

ברוך : וואוהין מיינסטו?

מיכאל : צו מיר, אין מיין אטעליע.

ברוך : קענסט עס נאך ביי זיך פועל׳ן? מיך פיהרען אהין, צו דיר?

מיכאל : (פערלארען) ווארום וואס — ס׳איז דען אזוי שרעקליך, מיינסטו?... יא, דו מיינסט אזוי? וואס יוזייענסטו?

ברוך : (ענטפערט ניט)

מיכאל : מיינסטו עס ווירקליך, ברוך? מיר זענען דאך אין דער יוגענד אזוי עהנליך געוועזען איינער צום אנדערן.

ברוך : איצטער זענען מיר נאך פיעל עהנליכער איינער צום אנדערן.

מיכאל : געפינסט עס ווירקליך? דו געפינסט עס?

ברוך : (זיפצט שווער) יא, איך געפין עס און דעריבער וויל איך צו דיר, אין דיין אטעליע ניט געהן.

מיכאל : ווילסט עס נישט טאן דיין חבר פון דער קינדהייט?

ברוך: איך האָב מורא.

מיכאל: האָסט מורא, מהום... כ'מיין, כ'וויל, דו זאָלסט מיט דיין האַנד צו מיין אַרבייט עטליכע שטריכען צוגעבען — מיט דיין האַנד; איך אַליין וועל שטעהן פון ווייטען — פיליי״כט וועט עס מיר צוריק מיין גלויבען, מיין כח...

ברוך: דו, מיכאַל, פערלאַנגסט פון מיר הילף?!

מיכאל: (עס פעהלט איהם אויס אָטעם, ער ווערגט זיך מיט די ווערטער) אַך, ניין, נישט דאָס, נישט דאָס...

ברוך: מיין האַנד ציטערט אויך; ניט זיכער איז שוין דער פינ־זעל אין מיין האַנד.

מיכאל: גאָר אַזוי. ציטערט אויך. ניט זיכער... אָבער ניט דאָס האָב איך געמיינט; אַך, אַז גאָר נישט דאָס... (ער נעהמט איהם אַרום און קוקט איהם פערשעמט אין געזיכט) פער־שטעהסטו, איך וויל נאָר, אַז דו זאָלסט דערביי שטעהן; פערשטעהסטו, מיך וועט עס שטאַרקען, ווען איך וועל דיך שפירען הינטער מיינע פלייצעס.

ברוך: און דו וואָס?

מיכאל: איך וועל מיט אַ פינזעל שוואַרצען פאַרב פיי״שמירען אַלץ — אַלע מיינע אידעען; אַלץ, וואָס כ'האָב געשאַפען; אַלץ, וואָס כ'האָב געוואָלט... וואָס כ'האָב...

ברוך: שוויינ, דאָס איז שרעקליך! ס'איז שרעקליך, מיכאַל...

מיכאַל: (האָפנונגסלאָז) פעהלט דיר אויך די קראַפט?

ברוך: ביידע שטעהען מיר ביים ברעג פונ'ם פינסטערען אָבגרונד.

מיכאַל: וואָס רעדסטו?... וואָס רעדסטו?... (אַ דריקענדע שטיל־קייט).

ברוך: (מיט אַ טיעפער פערצווייפלונג) איך בין שוין לאַנג אַנטלאָפען געוואָרען פון מיין אַרבייטס־צימער. און בין פערוואָגעלט געוואָרען. כ'האָב אַלץ אין מיטען געלאָזען. און וואו איך קעהר מיך און וואו איך ווענד מיך — העָר איך אַלץ דאָס

הארצרייסענדע געוויין פון מיינע ניט=פערענדיגטע שעפ=
פונגען. זיי וויינען, איך זאל זיך צוריק צו זיי אומקעה=
רען. איך זאל זיי דאס אמת'ע לעבען געבען. זיי ווילען
ניט קיין פערקריפעלטע אויף דער וועלט ערשיינען. און
מיר פעהלט די קראפט, מיינע שעפפונגען דאס לעבען צו
געבען.

מיכאל : דאס לעבען זיי געבען — לעבען און הארמאניע,
לעבען און הארמאניע — מיר ביידע שטרעבען דאך צו
איין גרויס, אונשטערבליכעס ווערק.

ברוך : און ביידע אין פערצווייפלונג. און ביידע אויפ'ן שייד=
וועג זיך געטראפפען. — נאר איצטער, מיכאל, איז אונ=
זער וועג איינער, איינער, איינער...

מיכאל : (גרייפט איהם פאר ביידע הענד) לאמיר אונזערע ביידענס קראפט
פעראייניגען!

ברוך : אומזיסט; מיר וועלען נאר בלויז אונזער טראגעדיע
פערדאפלען.

מיכאל : אויב אונזער פעראייניגטע קראפט וועט אונז נישט גענוג
זיין אויף צו שאפען איין גרויסעס, ליכטיגעס און
לעבעדיגעס ווערק, דאן זאל... דאן זאל...

ברוך : רעד ווייטער.

מיכאל : דאן זאלען אונזערע פעראייניגטע קרעפטען פערניכטען
אלץ, וואס האט פאר אונז אזא פינסטערען אבגרונד אויפ=
געעפענט. קום מיט מיר, קום מיט מיר, מיין ברודער!
ביסט דאך איצטער מיין ברודער...

ברוך : דאס געוויין שטארקט זיך — ס'איז אונערטרעגליך.

מיכאל : כחות פרישע, איצטער איז די צייט, ברוך!

ברוך : (ער ציטערט פאר אינערליכער אויפרעגונג) יא, לאמיר ביידע אונ=
זערע כחות פעראייניגען.

מיכאל : (נערוועז) חא=חא... דו ביסט גרייט?

ברוך : יא, לאמיר אונזערע ביידענס כחות פעראייניגען, מיר זא=

לען אין דעם פינסטערען אָבגרונד ניט אריינפאַלען. (זיי
שטעהען ביידע ווי פער׳שכור׳טע, האַלטען זיך ביידע פאַר די הענד,
עס זעהט אויס, אַז ווען זיי וואָלטען איינער דעם צווייטענס האַנד אָב-
געלאָזט, וואָלט ביי זיי קיין כח ניט געקלעקט אויף די פיס זיך צו האַל-
טען. פון צווייטען צימער הויבט זיך ווידער אָן צו דרעהען עמאַס שטי-
מע זינגענדיג ווי אין אַנהויב אַקט. זי זינגט איהר ליעד אין צווייטען
צימער. זיי הערען זיך ביידע צו אַנגעשטרענגט, ווי פון אַנדערע וועל-
טען וואָלט צו זיי דאָס געזאַנג ציהען).

מיכאל : (שעפטשעט) שרעקליך, ווען די זון געהט אויף נאָך האַל-
בער נאַכט! . . .

דאָרא : (זי בעוועגט זיך אין טיר. בעמערקענדיג די אַנוועזענדע, ווערט איהר
פרעהליך געזיכט גלייך פערוועלקענט. זי מאַכט אַ פאָר טריט, ווי זי
וואָלט וועלען עפּיס זאָגען, נאָר באַלד ציהט זי זיך צוריק, קוקענדיג צו
זיי מיט שמערצליכע בליקען.)

דריטער אקט.

דריטער אַקט.

ביי מיכאַל העלמאַן.

אַ גרויסער גאַסט-צימער, אויפגעפּאַסט מיט גרויס געשמאַק און אַ העל גרינגעב מאַן. רעכטס דריי גרויסע פענסטער. לינקס איין טיר, וועלכע פיהרט צום אַלגעמיינעם קאָרידאָר. אין דעם הינטערגרונד אַ טיר צו מיכאַל העלמאַן אין אַטעליע. די טיר איז פערמאַכט. אויף די וועגד קאַנדעלאַברען. אין מיטען זאַל הענגט אַ גרויסער קריסטאָלענער זשיראַנדאָל.

אָווענד. אין איין קאַנדעלאַבר ברענען צוויי ליכט.

ברוך : (ער זיצט אויף אַ זאָפע רעכטס צווישען די פענסטער. זיין קאָפּ אויף די הענד אָנגעשפּאַרט)

דאָרא : (זי קומט אָן פון טיר לינקס. געקליידט אין אַ העל-בלויען אָווענד-קלייד, ווי זי וואָלט עמיצען זוכען. זי בעמערקט ברוכ'ן) גאָר דאָ זיצט איהר? כ'האָב געמיינט, איהר זענט שוין אַוועקגעגאַנגען.

ברוך : (ער הויבט אויף זיין קאָפּ. ס'איז צו מערקען, אַז פאַר די לעצטע עטליכע טעג איז ער שטאַרק געעלטערט געוואָרען. זיין שטימע איז פינסטערער געוואָרען) יאָ, איך האָב שוין טאַקי געוואָלט אַוועקגעהן.

דאָרא : איך מיין, אז איהר וועט עס מיר ניט טאָן. איהר וועט דאָך בלייבען... וואָרום ענטפערט איהר מיר ניט, הערר שנייערזאָן? איהר שווייגט... אָבער ניט שטענדיג קען מען מיט'ן שווייגען דעם צווייטען פיעל־ווייניג מיט־טיילען.

בּרוך : איך וועל באַלד געהן.

דאָרא : איהר וועט בלייבען.

בּרוך : דאָס קען ניט געמאָלט זיין. מיר איז זאָגאַר שווער אייך אַנ'ערקלערונג אויף דעם צו געבען. היינט בין איך אַהער געקומען געגען מיין ווילען. איהר פערשטעהט, איך האָב היינט קיין רעכט נישט געהאַט דאָ צו זיין. איך האָב געקענט מיכאל'ן ווידער בעגעגנען — און דאָס וואָלט שוין פאַר אונז ביידען געוועזען איבער די קרעפטען.

דאָרא : און וואָס צווישען אייך איז פאָרגעקומען — בלייבט פאַר מיר אַנ'אונהיימליכער סוד. איך וועל מיך בעמיהען היינט וועגען דעם ניט צו קלערען... ניין, היינט וועל איך וועגען דעם ניט קלערען... איהר האָט קיין רעכט ניט געהאַט צו זיין, — זאָגט איהר — אָבער איהר זענט דאָך געקומען...

בּרוך : מיר האָט זיך געדאַכט, אז איך האָב נאָך נויטיג געהאַט מיט אייך צו רעדען וועגען מיין קינד, וועלכעס איך האָב אויף אייערע זיכערע הענד געלאָזען... נאָר קומענדיג אַהער, האָב איך געשפּירט, אַז ס'איז גאַנץ איבעריג. איך בין זיכער און מיין הארץ איז רוהיג.

דאָרא : פון איין זייט פערשאַפט עס מיר פיעל פערגניגען, נאָר אייער רוהיגקייט — כ'מיין אייער אויסדרוק... דאָס בעאונרוהיגט מיך.

מיכאל : (שמייכעלט) גאַנץ נאַטירליך; ווען איך האָב פאַר איהר אַזאַ מוטער אויסגעפונען.

דאָרא : זאָל זיין אַזוי, איך וועל מיך בעמיהען אייך צו גלויבען. און אינגאַנצען וועט איהר ערשט פערטרייבען פון מיין

קאָפּ דעם געדאַנק, וואָס בעאונרוהיגט מיך, ווען איהר וועט דאָ היינט בלייבען אויף אונזער היימישען קינדער=באַל. די קינדער וועט עס זעהר פיעל פערגניגען פער=שאַפען. איבערהויפט פריידען בין איך אויסען, זיי האָבען זיך דאָך אַזוי פיעל געגרייט.

ברוך: איך קען אייך ניט פאַרשטעלען, וויפיעל שמערצען דאָס פערשאַפט מיר, איך זאָל אייך בעדאַרפען ענטזאַגען. איך וואָלט, דאַכט מיר, גאָר קיינמאָל קיין דרייסט ניט געהאַט אייך צו ענטזאַגען — נאָר דאָסמאָל...

דאָרא: בעדאַרף מען ניט... ענטשולדיגט מיר, וואָס כ'האָב אַזוי פיעל וועגען דעם גערעדט. ס'איז ווירקליך נאַריש פון מיר.

ברוך: אַך, וואָס רעדט איהר, דאָרא? צי דען פערשטעה איך ניט אייער הארץ היינטיגען אָוועגד?... כ'האָב דאָך אַלץ געקענט בעמערקען. איך ווייס, מיין פריינד, וואָס פאַר אַ בעדייט היינטיגער טאָג האָט פאַר אייך, און דעריבער קען איך דאָ לענגער ניט בלייבען. און וועגען מיין קינד...

דאָרא: איהר זענט גערעכט. איך האָב גאָרניט צו אייך.

ברוך: וויבאַלד אַזוי, קען איך איצטער רוהיג פון דאַנען אוועק=געהן. (דריקט איהר האַנד) איך דאַנק אייך פאַר אַלץ, דאָ=רא; איך דאַנק אייך פאַר אַלץ. אפשר האָב איך היינט ניט אַזוי דייטליך זיך אויסגעדריקט — איז עס דערפאַר, ווייל כ'האָב ניט געקענט; ווייל... איינס וויל איך אייך נאָר זאָגען, נאָר דאָס בעדאַרפט איהר וויסען...

דאָרא: איך האָב אין אונזערע געשפּרעכען קיינמאָל ניט אויסען געוועזען, מיט וועלכען ס'איז געדאַנק אייך אונאַנגענעהם צו מאַכען.

ברוך: ניט דאָס, ניט דאָס... איך קען היינט מיט מיין קינד ניט בלייבען צוזאַמען: קינדער טאָרען ניט זעהן זייערע עלטערן אין אַ טרויעריגען צושטאַנד. זיי טאָרען ניט ווי=

סען, אַז בײַ זײַערע עלטערן איז דאָס האַרץ צוריסען. פערשטעהט עס... איך זאָל זיך אָבער איצטער צוריק אין אַ קינד פערוואַנדלען, — דאָס קען שוין איצטער ניט געשעהן... אַ גוטע נאַכט!

דאָרא: (קוקט איהם פאָרשענד אָן) אַ גוטע נאַכט!

ברוך: יאָ, אַ גוטע נאַכט (געהט געשווינד אַרויס).

דאָרא: (זי בלײַבט אַ ווײַלע אויף איהר אָרט. קוקט נאָך ברוכ'ן)

ברוך: (ער בעווײַזט זיך אין טיר) און מײַן קינד זאָלט איהר זאָגען, אַז איך וועל... אַך, נײַן! גלײַכער, אַז איהר וועט איהר גאָרניט זאָגען, גאָרניט זאָגען... (פערשווינדט)

דאָרא: (שאָקעלט מיט'ן קאָפּ, געהט איהם נאָך) נײַן, איך וועל איהר גאָרניט זאָגען... פילײַכט וועל איך איהר אָט וואָס זאָגען... (זי איז שוין אויף יענער זײַט טיר, שטיל. עס הערט זיך דאָס קלאַפּען פון דער אַרויסגאַנגס-טיר).

דאָרא: (קומט צוריק דורך דער אײַגענער טיר; איז אויפגערעגט און דאָך דריקט איהר געזיכט אויס ערהאַבענהײַט. אַ ווײַלע בלײַבט זי נעבען טיר, ווי זי וואָלט זיך בעדענקען. זי געהט שטיל צו מיכאַלס טיר. זי בעמיהט זיך צו געוועלטיגען אַליין מיט זיך, נאָר דער אינערליכער געפיהלען-שטורם שטאַרקט אַלץ איבער. ענדליך קלאַפּט זי גאַנץ פאָרזיכטיג אין מיכאַלס טיר. עס קלינגט דער שלאָס פון אינוועניג, די טיר עפענט זיך און עס בעווײַזט זיך מיכאַל)

מיכאל: (ער איז בלאַס. קוקט פערוואונדערט צו דאָרען)

דאָרא: (וועלכע האָט אָבגעטרעטען אָן אַ זײַט, זעהט אויס ווי אַ קינד, וועלכעס מען האָט בעמערקט בײַ וועלכען ס'איז פערבראָכען, רעדט מיט אַ ציטערנדער שטימע) דאָס בין איך, מיכאַל.

מיכאל: דאָראַ...

דאָרא: ענטשולדיג מיר, אויב איך האָב דיר געשטערט.

מיכאל: (אונרוהיג) דו ביסט עס, דאָראַ... ביסט לאַנג געווים הינטער דער טיר געשטאַנען. כ'האָב עס געשפּירט.

דאָרא: (קינדיש נאַאיוו) האָסט געשפּירט, מיכאַל? איך בין דאָך

אזוי שטיל צוגעגאנגען . . . (זי גלעטט איהם פאר'ן האנד) איך האב דאך אזוי שטיל אנגעקלאפט, מיכאל . . . (קוקט איהם צערטליך אין די אויגען)

מיכאל: און דו, דארא, האסט אין מיין טיר אנגעקלאפט . . . דו, דארא . . . א, ווי לאנג דאס איז שוין נישט געשעהן; אך, ווי לאנג!

דארא: (נאך מעהר אויפגערעגט) און ווי איך האב הינטער דער טיר געציטערט האסטו געהערט, מיכאל? . . מיכאל מיין . . .

מיכאל: (חאפט זי ארום) מיין קינד! ווי לאנג דאס איז שוין נישט געשעהן! ווי לאנג, דארא, דאס איז שוין נישט געשעהן!

דארא: (מיט פיעל ליעבע) אך, טרוימער מיינער, טרוימער מיי-נער . . . (קושט איהם אויפ'ן שטערן)

מיכאל: יא, דארא, א טרוימער בין איך. לאנג, לאנג ציהט ער זיך, דער טרוים. און ווען דו בעווייזט זיך פאר מיין טיר, ביסטו געגליכען פאר מיר צו דער זון, וועלכע בעלייכט מיר דעם לאנגען אונענדליכען חלום מיינעם.

דארא: (געפינט קיין ווערטער נישט. פערלירט זיך צווישען) געוועזן ציי-טען, ווען כ'האב געמיינט, אז די טיר וועט זיך שוין קיינמאל נישט עפענען . . . אך, נישט דאס האב איך גע-וואלט זאגען . . . ניין, איצטער וועל איך דיר גארנישט זאגען . . . אלץ האב איך פערגעסען . . . אלץ האב איך פערגעסען . . . (ביידע שווייגען א צייט)

מיכאל: וואס ציטערסטו אזוי, מיין קינד?

דארא: פאר גליק. מיר איז שווער מיין גליק צו פערטראגען . . . א, מיכאל! . . .

מיכאל: מהום . . . דיין גליק . . .

דארא: די צוואנציג פערגאנגענע יאהרען האבען זיך אלע צו מיר אומגעקעהרט און זיי האבען מיך אלע ווי א ווירבעל-ווינד אין מיטען ארייגעכאפט.

מיכאל: וואס פאר א צוואנציג יאהר?

דאָרא : שפּעטער, שפּעטער.

מיכאל : בערוהיג דיך, בערוהיג דיך, מיין קינד...

דאָרא : (שמארקט זיך) איך בין שוין רוהיג... כ'האָב מיך ווי א קליין קינד פערגעסען, אויף איין ווײַלע פערגעסען. איך בין שוין רוהיג, מיכאל... מיר האָבען דאָך אזוי פיעל צו רעדען און איך האָב מיך ווי א קליין קינד פערגעסען, וואָס מיט מיר איז... זעהסטו, איך בין שוין רוהיג. אָבער דו, מיכאל, דאַכט זיך, אז דו ביסט נאָך ניט איינגאַנצען רוהיג.

מיכאל : (קוקט זיך ארום) דאַכט זיך, דאָס מעבעל האָט מען איבער־געצויגען דאָ אין צימער; דאָז איז עס אמאָל געווען.

דאָרא : (שמייכעלט) יאָ, דאָז איז עס געווען, דאָזע זייד און אטלאָס.

מיכאל : מיר דוכט, אז דאָזע סאַמעט.

דאָרא : (שמייכעלט) שוין צוויי יאָהר, אז כ'האָב דאָס מעבעל ניט איבערגעצויגען.

מיכאל : (פערוואונדערט) צוויי יאָהר...

דאָרא : נו, און איצטער ווי זעהט עס דען אויס?

מיכאל : דאַכט מיר, גרין. ס'איז שווער אונטערצושיידען אין דער דאָזיגער בעלויכטונג. וואָרום איז דאָ נישט ווי געהעריג ליכטיג?

דאָרא : ס'איז דאָך בלויז אונזער גאַסט־צימער.

מיכאל : און מיר אַליין זענען די געסט אין איהם... יאָ; און מיר אַליין זענען די געסט אין איהם. (ווי זעצען זיך אויפ'ן דיוואַן רעכטס)

דאָרא : דו האָסט זיך אזוי דערווייטערט פון אַלעמען; קיינער קומט ניט אַהער — זענען מיר אַליין דאָ געבליבען די איינציגע געסט.

מיכאל : יאָ, איך האָב זיך דערווייטערט.

דאָרא: נאָר איך פערלאַנג פון דיר קיין זאַך ניט. ווי ווייט דו זאָלסט ניט זיין פון מיר, ביסטו פאַר מיר דאָס גאַנצע לעבען מיט אַלע זיינע רייכקייטען און פרייַדען. (שטיל)

מיכאל: זאָג מיר, דאָרא, וואָס איז פאַרהאַנען אַזעלכעס אויסער דעם דאָזיגען גאַסט=צימער, וועלכעס איך מערק נישט? מיר דאַכט, אַז דו ברענגסט שטענדיג, פון יענער זייט פענסטער אונזערע, ברענגסטו דאָס ליכט אין הויז אַריין צו טראָגען.

דאָרא: דאָס גאַנצע לעבען האָט צו מיר שטענדיג געשטראַמט פון דאָרטען (בעווייזט צו מיכאַלס טיר) און האָטש זי איז שטענדיג פערשלאָסען געווען... פון דאָרטען אָטעמט מיין נשמה דאָס ליכט און שפּעטער טראָג איך דאָס ליכט אַרוים ווייט, אויף יענער זייט פון אונזערע פענסטער.

מיכאַל: וויפיעל גלויבען דו טראָגסט נאָך אין דיין האַרצען! (ביידע שווייגען אַ צייט)

מיכאַל: (פאַרזיכטיג) וואו זענען אונזערע קינדער?

דאָרא: מיין טייערער! וועגען דעם טראַכט איך די גאַנצע צייט. האָסט מיך קיין איין מאָל וועגען זיי ניט געפרעגט. ווי פיעל שמערצען דאָס פערשאַפט מיר, מיכאַל!

מיכאל: מיינסטו, איך טראַכט גאָר קיינמאָל נישט וועגען זיי?

דאָרא: מיר דאַכט, אַז קיינמאָל ניט; דו טראַכסט קיינמאָל ניט וועגען זיי. דו מערקסט גאָר ניט, ווי זיי וואַקסען.

מיכאל: (פייַנליך) ניין, דאָרא; נישט דאָס... צוויי הענד האָט דער מענש, פון וועלכע ער ווייסט. נאָר מיט יעדען מענשען ווערט נאָך אַ דריטע האַנד, אונבעמערקט פון איהם, ווערט זי געבוירען. דער מענש ווייסט ניט פון איהר. דער מענש מערקט זי נישט. און ווען דער מענש בויט עטוואָס — בויט די אונבעקאַנטע האַנד גאָר דאָס פערקעהרטע. און קיינמאָל איז קיין גאַנצקייט נישטאָ אין דעם מענשענס אַרבייט.

דאָרא: קיינמאָל נישט?

מיכאל : און ווער ווייס, ווי לאנג נאך דער מענש וועט מלחמה האלטען אליין מיט זיך: ער וועט בויען, גאר ניט מער־קענדיג, אז די פערבארגענע האנד שלעפט איינציגווייז ארוים די ציגעל פון דעם באדען. און ביז וואנען דער מענש וועט זיך צופאסען צו זיין אונבעקאנטער האנד, וועט זיין ארבייט צו ענדע קיינמאל נישט דערפיהרט ווערען.

דארא : פארוואס רעדסטו איבער דעם גראד אין דעם מאמענט, ווען איך האב וועגען די קינדער דערמאהנט?

מיכאל : ווער האט אין דיין נשמה אזוי פיעל גלויבען פערפלאנצט? פון וועלכען קוואל האסטו עס געשעפט?

דארא : דו האסט דאך עס מיך געלערנט.

מיכאל : איך?

דארא : דו האסט דאך מיך געלערנט, אז ווען די זון פערגעהט, זאל איך גלויבען, אז מארגען וועט זי אויפגעהן, לויטער און ליכטיג.

מיכאל : (שטיל ווי פאר זיך) און די זון פערגעהט טאג אין טאג...

דארא : און די זון געהט אויף טאג אין טאג. און איינמאל — האסטו מיר דערצעהלט — וועט קומען א טאג, ווען די זון וועט אויפגעהן, און אז זי וועט דערגרייכען ו גם רעכ־טען מיטען הימעל, וועט זי שוין דארט בלייבען אויף איהר ארט, אין מיטען הימעל, און קיינמאל וועט זי שוין מעהר נישט פערגעהן... און אזוי, פון איהר גרעסטער הויך, וועט זי בעלייכטען אונזער לעבען.

מיכאל : (פערוואונדערט) איך האב עס דיר געזאגט?

דארא : יא, דו. און איך האב נאך ניט אויפגעהערט צו גלויבען און צו האפען. און דאס וועט געשעהן דאן, ווען דער מענש וועט מיט אפענע אויגען דעם לעבען אין די אויגען ארייינקוקען...

מיכאל : דאס לעבען, דאס לעבען... ווער האט פון זיין אמת'ן

קוואַל געטרונקען?...

דאָרא : (זי קושט איהם אויפ'ן קאָפּ) איך טרינק פון איהם, מיכאַל... צוואַנציג יאָהר זענען שוין פאַרבייגעגאַנגען, און ווי איך וואָלט זיך היינט צום ערשטען מאָל געטראָפען... צי ווייסטו עס, מיכאַל, אַז צוואַנציג יאָהר זענען שוין פאַר-בייגעגאַנגען?...

מיכאל : (זיפצט) צוואַנציג יאָהר...

דאָרא : צוואַנציג יאָהר זענען אַריבער — און יעדעס מאָל פלעג איך מיך ווי די קליינע טילע פער'גנב'ענען הינטער דיין טיר, מיט האַרצקלאַפּ דאָרט שטעהן און פערגעסען אַן אַלץ... (ביידע שווייגען אַ צייט.)

מיכאל : מיט צוואַנציג יאָהר צוריק, ווען מיר האָבען זיך ביידע געטראָפען צום ערשטען מאָל, האָבען מיר אויך דעמאָלט ביידע ווי איצטער געשוויגען. איך האָב דאַן געהאָפט אין דיר צו געפינען יענעם פעסטען באָדען פאַר מיין קינפ-טיגען אידעאַל.

דאָרא : און האָסט ניט געפונען?

מיכאל : איך האַלט נאָך אין זוכען.

דאָרא : און אין אונזערע קינדער מיינסטו גאָרנישט צו געפינען?

מיכאל : ענדליך האָסטו זיך אַליין אין מיין לעבענסבילד פער-וואַנדעלט.

דאָרא : איך? אין דיין לעבענסבילד!

מיכאל : דו, דאָרא, דו.

דאָרא : און די קינדער אונזערע? און זיי?... צוואַנציג יאָהר זע-נען פאַרבייגעגאַנגען. היינט האָט דער צוואַנציגסטער יאָהר געמיטען.

מיכאל : (פערוואונדערט) היינט?

דאָרא : יאָ, היינט. דערמאַן זיך. יאָ היינט. ווי אַ קליין מיידע-לע בין איך היינט צו דיר הינטער דער טיר געקומע

און כ׳האב מיט א פערשלאָגענעם אָטעם געשעפּטשעט
מיכאל, צוואנציג יאָהר זענען שוין פאַרבייגעגאנגען ..
צוואנציג יאָהר זענען שוין פאַרבייגעגאנגען ... מיכאל ...

מיכאל : (ערינערט זיך) מיט צוואנציג יאָהר צוריק — ווי איצטער איז עס געוועזן. איך האב דאַן מיין ערשטען טריט געמאַכט, יאָ, מיין ערשטען טריט. מיין ערשטען לעבעדיגען אידעאַל אין אַ לעבענס-בילד צו פערקערפּערן. איך בין געשטאַנען פאַר׳ן שוועל פון לעבען מיט אַן׳אויסגע-שטרעקטער האַנד, געוואַרט, עמיצער זאָל פון ערגעץ קו-מען, מיך פאַר׳ן האַנד נעהמען און איבער דער שוועל אריבערפיהרען ... און דאַן האב איך דיך צום ערשטען מאָל דערזעהן. דו האָסט דיך פּלוצלונג ווי אַ פריהלינג-טרוים פאר מיר בעוויזען. „קום מיט מיר" ... האָסטו שטאָלץ געזאָגט — „לאָמיר ביידע אונזער וועג אין לע-בען אריין פאר זיך מאַכען" ... און אַזוי זיכער האָט דערמאָלט דיין שטימע געקלונגען ...

דארא : זיכער בין איך שטענדיג געווען.

מיכאל : (ביטער) און דאָך אויף דער זייט שוועל געבליבען.

דארא : ניין, מיכאל, איך בין ווייט פונ׳ם שוועל שוין אָבגעגאַנ-גען. און דערפאַר וואָס איך בין די מוטער געווען און צוזאמען מיט מיינע קינדער געוואַקסען. צוזאמען מיט איהרע קי... וואַקסט די מוטער אויס!

מיכאל : און מעהר האָסטו שוין נישט פערלאַנגט? קיין זאַך נישט געזוכט?

דארא : איך האב אין דעם דאָס דערוויילינגע לעבען געפונען.

מיכאל : נאָר דאָס דערוויילינגע?

דארא : אין דער גענענוואַרט ליעגט אונזער צוקונפט! .. צי דען ווייסטו עס ניט? .. די קינדער זענען דיינע, ווי מיי-נע. און אַזוי זעלטען הער איך פון דיר דאָס וואָרט „מיינע קינדער".

מיכאל : רעד ווייטער — ווי ביטער ס׳זאָל נישט זיין.

דארא : (וועהרענד זי רעדט, האלט זי די גאנצע צייט דעם קאפ אויף זיין אקסעל אנגעשפארט) געגען מיר האסטו קיין שולד ניט. עס קען זיין, אז איך בין געגען דיר שולדיג. אפשר האב איך זיך ווירקליך צופיעל דער געגענווארט אבגעגעבען... אבער די קינדער — געגען זיי ביסטו שולדיג, מיכאל. צו ענדע בעדארף מען אלע ווערק ברענגען צופיהרען. דו האסט אין דיינע קינדער קיינמאל דיין אידעאל ניט געזוכט. אין דער צייט, וואס אפשר ניט פיהלענדיג און ניט ווילענדיג, זענען זיי א שטיק פון דיין לייב, פון דיין נשמה, א טייל פון דיין שענסטען לעבען, די פרוכט פון דיינע ליכטיגסטע מינוטען...

מיכאל : אך, בעסער רעד נישט, בעסער רעד נישט. ס׳איז גרויזאם. דארא, אפילו דיים אמת מוז מען אויך אמאל אין דעם אייגענעם הארצען בעגראבען. נישט שטענדיג, נישט שטענד... פערצייה מיר, מיין קינד... (זיי שווייגען ביידע א צייט, איהר קאפ אויף זיין ברוסט פערבארגען)

דארא : (זי הויבט אויף איהר קאפ, דאס געזיכט פערוויינט) ניין, מיכאל, קיינער איז ניט שולדיג, קיינער איז ניט שולדיג.

מיכאל : וואס טהוסטו, דארא?... דו וויינסט? דו, דארא... איך האב קיינמאל קיין טרעהרען אין דיינע אויגען ניט געזעהן — וואס טהוסטו?

דארא : ס׳איז פאר שמחה. ס׳הארץ איז איבערפולט, כ׳בין אזוי לאנג ניט געווען אזוי נאהנט צו דיר. איך פלעג שטענדיג אין אט דעם צימער אומגעהן איינע אליין. איינע אליין; אין דער שטיל זיך צוהערען ביים טיר, — אפשר וועל איך דורך דער פערשלאסענער טיר דערהערען, ווי ס׳הארץ דיינס קלאפט. איך פלעג מיך אין דער שטיל אהער ארייננשלייכען, ליגען פאר דיין טיר און ניט געוואגט אין איהר אנצוקלאפען. חאטש איך האב געשפירט, ווי מיין לעבען געהט מיר אוים אזוי אליין ביי דער שוועל זיצענדיג... אין די איינזאמע נעכט, אין די איינזאמע נעכט... אוים ליבע האב איך עס געטאן. כ׳האב

קײנמאָל ניט געװאָגט צו טראַכטען אַזױנס, װאָס זאָל געשעהן דיר זײן. אויך אַמאָל האָט זיך אַ װאָרט אַ בײזעס פון מײנע ליפּען אַרױסגעריסען, איז עס ניט פון מײן הארצען געװען. מײן הארץ האָט שטענדיג געטראָגען די הײסטע און הײליגסטע געפיהלען פאר דיר! מײן נשמה האָט אין איהר פערבאָרגענער טיעריניש שטענדיג דײן געשטאַלט געטראָגען — האָטש צײטען זענען פאריבער און איך האָב דײן געזיכט ניט געזעהן.

מיכאל: (שװער) פאַרװאָס האָסטו אין מײן מיר נישט אָנגעקלאַפּט?

דארא: איך װאָלט עס נאָך הײנט אויך ניט געטאָן. נאָר ס'איז שױן איבער מײנע קרעפטען געװען. מעהר װאָרטען האָב איך שױן ניט געקענט.

מיכאל: אַך, מײן קינד, איך בין אַ טרױמער געבאָרען געװאָרען און מײן גאַנץ לעבען איז מיר אין זוכען אַריבערגעגאַנגען. מײן גאַנץ לעבען איז מיר פאַריבער אין זוכען מײן אײגענעם חלום. נאָר איצטער... איך שעם מיך... איך שעם מיך פאַר דיר... צי זאָל איך דיר דערצעהלען, אַז אַלץ, װאָס איך האָב פאַר די צװאַנציג יאָהר געשאַפען, ליעגט שױן האַלב פערניכטעט... װען דו װאָלסט װיסען, װי עלענד און נידערגעשלאָגען איך האָב מיך געשפּירט, יעדעס מאָל, איבערהױפּט, װען מײן נײער בנין איז, אײנגעפאַלען — װען מײן אײגען קינד פלעגט פאַר דער צײט שטאַרבען...

דארא: אָ, דײנע קינדער לעבען... דײנע אײגענע קינדער...

מיכאל: דו זאָגסט עס?

דארא: (די טרעהרען שטיקען איהרע װערטער) ניט עלענד ביסטו געװען. איך בין שטענדיג הינטער דײן טיר געװען. און װען די קינדער זענען נאָך קלײן געװען, פלעגט איך זײ מיט זיך מיטנעהמען... „װאו איז פּאַפּאַ?" האָבען זײ געפרעגט, און איך האָב זײ אויף דײן טיר אָנגעװיזען.

מיכאל: (נעהמט איהר פאַר'ן האַנד) קום מיט מיר, דאָראַ... קום מיט מיר אַהין... איך װיל דיר מײנע צװאַנציג יאָהר בעשׂ-

ווייזען (ער עפענט אויף די טיר וואס אין הינטערגרונד. עס בעווייזט זיך א גרויסער אטעליע. מאסען לייוענדען מיט אנגעפאנגענע בילדער; טייל פערענדיגטע)

דארא: (זי פערדעקט דאס געזיכט) ניין, איצטער נית. איצטער געה איך נית.

מיכאל: (ער אומארעמט זי) דארא, איך וויל, דו זאלסט צו מיר אריינגעהן.

דארא: (זי האלט דאס געזיכט פערשטעלט, מיט דער גרעסטער אויפרעגונג) מיכאל! היינט האב איך צו דיר אנגעקלאפט... איך האב דיך ארויסגערופען — ביסט דאך איינמאל צו מיר ארויסגעקומען — פערשליס דיין טיר!

מיכאל: (ער פערשליסט זיין טיר) ווי שרעקליך דיינע ווערטער זענען היינט! (ער נעהמט אראב איהרע הענד פון איהר געזיכט) ווי אונערבארעמדיג זענען דיינע ליידען געוועזן!.. ווען איך הויב איצטער אן דאס אלץ צו איבערלעגען אין מיין געדאנק — איך האב קיין ווערטער נית, דארא... זאל איך פאר דיינע פיס פאלען און בעטען ביי דיר, דו זאלסט מיר מיין שווערע זינד פערגעבען — איך זעה אזוי אויך דיין שטאלצען קאפ נישט ארוים.

דארא: (איהר קאפ פאלט אין אונמאכט אויף זיין ברוסט. זי קען מיט זיך נית געוועלטיגען; איהר שטימע קלינגט שוואך) איך האב געוואלט אלץ צו ענדע ברענגען... און צו אונזער צוואנציגיאהריגען יום-טוב דיר א מתנה ברענגען... מיר איז גוט, מיכאל... איצטער איז מיר גוט... דאס גליק שטראמט איבער מיין הארץ. כ'האב היינט מיט וועמען דאס גליק מיינס זיך צוטיילען... וואס פעהלט מיר? דו ביסט דאך אזוי נאהנט צו מיר — ווי דאן... נאך גאר אין די ערשטע צייטען. (רעדט ווי אין חלום) מיר האבען זיך צום ערשטען מאל בעגעגענט אין מיין פאטערס גארטען, אין דעם יונגען פערפלאנצטען פרוכטגארטען... איך האב דיך געבעטען, דו זאלסט מיר צום אנדענקען, אין יענעם טאג, אויסמאלען דאס בילד פון פלאנצונג: ווי מען שטיצט אונטער

יונגע פערפלאַנצטע בוימלעך, דער ווינד זאָל זיי נישט ברעכען. האָסט עס מיר דאַן צוגעזאָגט, מיכאל, און האָסט עס ניט געטהון... נאָר דאָס בילד איז אַליין פון זיך געוואָרען. פון זיך אַליין. דער גאָרטען איז פאַר די צוואַנציג יאָהר אויסגעוואַקסען. גלייך און פרוכטבאַר איז יעדער בוים אין איהם... ווי דאַן, מיכאל, ביסטו ווידער צו מיר געקומען... פאַר דיר האָב איך דעם גאַנצען זאַל אין גרינעם אויסגעפּוצט... פאַר דיר... פאַר דיר... פאַר דיר...

מיכאל : דאָראַ...

דאָרא : יעדען טאָג געהט אויף די זון. האָסט עס געמערקט? דיי־נע פענסטער קומען דאָך גלייך צום זונענאויפגאַנג אַרויס. אַלע פענסטער. די ערשטע שטראַהלען פון פריהמאָרגען קלאַפּען אין דיינע שויבען... יעדען פריהמאָרגען קלאַ־פּען זיי אין דיינע שויבען...

מיכאל : (זיין שטימע ציטערט) ליכטיגער מאַך מיר, דאָראַ.

דאָרא : (זי ריהרט זיך ניט פון אָרט. שעפּטשעט) ליכטיגער, ליכטיגער...

מיכאל : היינט וועסטו מיר מיינע קינדער ווייזען.

דאָרא : היינט וועל איך דיר אונזערע קינדער ווייזען.

מיכאל : ליכטיגער מאַך מיר, דאָראַ (בלייבען אַ וויילע שווייגענדיג).

דאָרא : (זי גלאַנצט זיך אויס. פיהרט דורך איהר האַנד איבערן געזיכט, ווי זי וואָלט וועלען פון איהר בלאַס, צושטרייט געזיכט אַ שווערען חלום אָב־ווישען. זי בעפרייט זיך אינגאַנצען פון מיכאל'ן. זי געהט צום לייכטער, אין וועלכען ס'ברענען צוויי ליכט. זי נעהמט פון דאָרט איין אָנגעצונ־דענע ליכט און הויבט אָן מיט איהר פּאַמעליך, טרוימעריש אָנצינדען די אַלע איבעריגע ליכט. וועהרענד זי טהוט עס, ווערט איהר געזיכט אַלץ ליכטיגער און ערהאַבענער. זי רעדט ווי פאַר זיך אַליין) איין ליכט נאָך דער אַנדערער וועל איך צינדען... ליכטיגער זאָל דיר זיין...

מיכאל : (קוקט פון דער ווייטען אָנגעשטרענגט צו יעדער בעוועגונג איהרער, ווי

עטוואס אונגעוועהגליכעם וואלט פאר זיינע אויגען פארגעקומען.) אזוי וועסטו אלע ליכט אנצינדען...

דאָרא : (ווי פריהער. איהר שטימע קלינגט אונגעוועהנליך צאַרט.) איין ליכט נאָך דער אַנדערער וועל איך אָנצינדען... איין ליכט נאָך דער אַנדערער... אַלץ ליכטיגער און ליכטיגער וועט ווערען... און דערנאָך וועל איך דעם הויכסטען זשיראַנ־דאָל אָנצינדען... איך וועל מיך אויף אַ שטוהל שטע־לען, און דו וועסט מיך, דיין קליין קינד, שטיצען.

מיכאַל : (ער דערלאַנגט איהר אַ שטוהל און ער העלפט איהר זיך שטעלען אויף איהם. זי צינדט די ליכט אין זשיראַנדאָל, וועהרענד איהר לינקע האַנד איז אין זיין רעכטער האַנד. מיכאַל פערוואונדערט) ווי ליכטיג ס'איז שוין אַרום! ס'האָבען דאָך קיינמאָל אין דעם זאַל נישט געברענט אַזוי פיעל ליכט.

דאָרא : איצטער וועל איך די מיטעלסטע ליכט אָנצינדען. די מיטעלסטע און די הויכסטע.

מיכאל : דאָ האָבען דאָך קיינמאָל אַזוי פיעל ליכט נישט געברענט.

דאָרא : (שטעהענדיג אויפ'ן שטוהל, קוקט זי זיך אַרום) איינציגנדיז האָב איך דאָ אין יעדען ווינקעל די לייכטער אויפגעהאַנגען.

מיכאל : דאַכט מיר, אַז אַלע ליכט האָסטו שוין אָנגעצונדען.

דאָרא : און איבער דיין טיר מערקסטו ניט?

מיכאל : (איבעראַשט) אַך... ווען איז עס געשעהן?... דער שענסטער לייכטער איבער מיין טיר...

דאָרא : האָסט קיינמאָל ניט געשפירט, ווי איבער דיין טיר האָט דאָס ליכט געברענט. האָב איך ניט געקענט צו דיר אינוועניג אַריינקומען, האָב איך אויסעןוועניג, איבער דיין טיר, ליכט אָנגעצונדען. (זי שטעלט זיך אויף אַ שטוהל און צינדט אָן די ליכט איבער זיין טיר) איצטער וועט ווידער איבער דיין טיר ליכטיג זיין... איצטער וועסטו אויף איהר אָרט שפּיגלען די ליכט, וואָס האָט אַלע איבריגע אַרום אָנגע־צונדען. (זי דערלאַנגט איהם די ליכט וואָס אין איהר האַנד, ער שטעלט זי אויף איהר אָרט. זי קוקט אַרום דעם זאַל, אויף דעם שטוהל

שטעהענדיג . איהר געזיכט האט יוגענדליך אויפגעבליהט .)

מיכאל : דארא , וואו זענען די צוואנציג יאהר פערשוואונדען געווארען ? . . .

דארא : און ווי מיט צוואנציג יאהר צוריק וועל איך פון שטוהל אראבשפרינגען . (זי שפרינגט אראב און פאלט אין זיינע ארעמס שווייגען א צייט)

מיכאל : (שטיל) ווי שען איז די יוגענד !

דארא : ווי שען איז אונזער יוגענד ! . . (זי בעפרייט זיך פון איהם . רופט :) קינדער מיינע ! קינדער מיינע ! . .
(די טיר אין הינטערגרונד , פון מיכאלס אטעליע , פראלט זיך אויף , און עס קומען פון דארט ארויס אין מאסקען-קאסטיומען עמא , פרידע , יוליאן און טילע .)

עמא : (געקליידט אין הימעל-בלויען זייד און אויף איהר , ארום , פינקלען שטערען . אויפ'ן קאפ א קרוין מיט א האלבע לבנה . זי פיהרט פאר'ן האנד פרידען .)

פרידע : (געקליידט אין אונשולד-ווייס . אויף איהרע הענד , אקסעל און קאפ שטעהען טויבען קלאר-ווייסע)

יוליאן : (אין וועכטער-קליידער . אין איין האנד א שטעקען , אין דער צווייטער א לאמטערן . זיין אויסזעהן שטאלץ און דרייסט . פיהרט פאר'ן האנד טילען)

טילע : (געקליידט הימעל-בלוי . וואס העכער צו די אקסלען צו , ווערט דער שטאף פון איהר קלייד אלץ העלער און העלער . זי טראגט אויפ'ן קאפ א ליכטיגע אנגעצונדענע זון , וועלכעווארפט שטראהלען אויף אלע זייטען .)

דארא : (שטעהט אן א זייט אונבעוועגליך)

מיכאל : (פערגאפט) קינדער מיינע ! קינדער מיינע ! פון מיין טיר זענט איהר ארויסגעקומען . ווי שען איהר זענט !

עמא : ווי שען ביסטו , אונזער פאטער . . .

מיכאל : (צו יוליאנען) און די אין וועכטער-קליידער פון וואנען געהסטו ?

יוליאַן : איך קלייב זיך נאָך איצטער אין וועג אַריין.

מיכאל : און דו פרידע ביסט אויך דאָ?

פרידע : מיט אייערע קינדער וואַקס איך איצטער.

מיכאל : (צו טילען) וואָס טראָגסטו אַזעלכעס אויף דיין קאָפּ?

טילע : איך טראָג די זון אויף מיין קאָפּ.

עמאַ : צי דערקענסטו, פאָטער, דיינע קינדער?

מיכאל : (פאַסט אויס טרערען) איך דערקען אייך, מיינע קינדער. הינטער מיינע פּלייצעס זעענט איהר אויסגעוואַקסען... אייער פאָטער האָט זיין טרוים געזוכט אין איהר... שען ווי דיין מוטער ביסטו... ווי האַרמאָנירען זיי אַלע אינ־איינעם!

יוליאַן : וואָס ווערסטו זאָגען דיין זוהן, איידער ער וועט פון דיין שטוב אַרויסגעהן?

מיכאל : וואוהין, מיין קינד, געהסטו דען?

יוליאַן : איך געה אַלע פערשלאָפענע טרוימער צום לעבען וועקען.

מיכאל : אַלע טרוימער, אַלע טרוימער... דיין פאָטער...

עמאַ : אונזער פאָטער האָט די מוטער וואַך געמאַכט.

מיכאל : (צו עמען) וואוהין געהסטו, מיין קינד?

עמאַ : די נאַכט איז גרויס; איך פיהר אַרויס די לבנה מיט די שטערען, זיי זאָלען די נאַכט בעלויכטען.

מיכאל : (צו פרידען) און דו וואוהין געהסטו?

פרידע : ס'איז נאַכט, אַלע שלאָפען — איך וועל פאַר דעם פער־שלאָפענעם לעבען דער טרוים פון בעגינען זיין.

מיכאל : (צו טילען) און דו מיין יונגסטע טאָכטער?

טילע : איך טראָג די זון אויף מיין קאָפּ.

מיכאל : ווער האָט דיר די זון איבער דיין קאָפּ אָנגעצונדען?

טילע : די מאַמאַ האָט זי מיר אויפ'ן קאָפּ אָנגעצונדען.

מיכאַל: (קושט מילען.)

דאַראַ: (זי פראַלט אויף די טיר לינקס) איצטער, קינדער אונזערע, געהט דורך דער פרייער און ברייטער טיר!...
(עמא, דערנאָך פרידע, נאָך איהר יוליאַן, צולעצט די קליינע מילע מאַרשערירען אַרויס דורך דער ברייט געעפענטער טיר.)

מיכאַל: (ער קוקט מיט ברייט געעפענטע אויגען אין דער זייט, וואו זיינע קינדער ווערען פערשוואונדען. מורמלט:) ווי גרויס זענען דיינע וואונדער... ווי גרויס זענען דיינע וואונדער...

דאַראַ: (ניט הערענדיג מיכאַלס ווערטער, קוקט אין דער אָפענער טיר אָנגעשטרענגט. שרייט זיי נאָך, איהרע קינדער:) מונטערער, מונטערער... די זון לעשט ניט אויס!...